

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

SVĚTOVÁ FANTASY V ČETBĚ PUBESCENTŮ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Šárka Jiříčková

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor ČJ-VV

léta studia (2012 - 2014)

Vedoucí práce: Mgr. Brčáková Vladimíra

Plzeň, 2014

ZDE VLOŽIT ZADÁNÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. června 2014

.....

vlastnoruční podpis

Tímto bych chtěla poděkovat především Mgr. Vladimíře Brčákové za odborné vedení, cenné rady a laskavý přístup při zpracování této diplomové práce. Dále bych chtěla vyjádřit vděčnost Mgr. Janě Bidlákové, učitelce českého jazyka a výtvarné výchovy na ZŠ v Plzni, která mi umožnila provést dotazníkové šetření ve svých třídách.

Bc. Šárka Jiříčková

Obsah:

1.0	Úvod	7
2.0	TEORETICKÁ ČÁST:	9
2.1	Fantastika	9
2.1.1	Rozlišení fantasy a fantastiky	9
2.1.2	Vznik fantastiky.....	10
2.1.3	Žánry fantastiky	12
2.1.3.1	Horor	12
2.1.3.2	Science fiction.....	12
2.1.3.3	Fantasy.....	12
2.1.3.3.1	Vymezení žánru	13
2.1.3.3.2	Původ fantasy a její vývoj	14
2.1.3.3.2.1	Projevy mýtu a pohádky ve fantasy:	15
2.1.3.3.3	Žánry fantasy	18
2.1.3.3.4	Rysy fantasy	20
2.1.3.4	Přední světoví představitelé fantasy literatury.....	24
2.1.3.4.1	J. R. R. Tolkien.....	24
2.1.3.4.2	C. S. Lewis	37
2.1.3.4.3	J. K. Rowlingová	47
2.1.3.5	Význam fantasy literatury pro současný svět	59
3.0	EMPIRICKÁ ČÁST:	61
3.1	Sběr dat.....	61
3.2	Struktura dotazníku	61
3.3	Stanovení hypotéz.....	62
3.4	Výsledky dotazníkového šetření.....	63
3.4.1	Hodnocení zkoumaných subjektů	63

3.4.2	Výsledky dotazníku	64
4.0	Závěr	74
5.0	Seznam použité literatury	77
6.0	Resumé	81
7.0	Příloha A	82
8.0	Příloha B	83
9.0	Příloha C	84

1.0 Úvod

V diplomové práci vycházím z hypotézy, že fantasy literatura patří k oblíbeným žánrům v četbě pubescentů.

Tato práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a empirickou. V první, teoretické části se budeme zabývat fantasy literaturou a jejím odlišením od fantastické literatury. Objasníme původ fantasy a její vývoj, dále se pokusíme zmapovat žánry fantasy, vytyčíme si její charakteristické rysy.

V závěru první části si představíme hlavní světové představitele a blíže se zaměříme na jejich intencionálně pojaté tituly. Ve vybraných dílech si přiblížíme chronotop fikčního světa, charakter postav, motivy a zamyslíme se nad vztahem člověka a přírody, která je často neodmyslitelnou součástí fantasy literatury. Dále zauvažujeme nad etickou rovinou a poselstvím těchto příběhů. Podíváme se na fantasy literaturu z komerčního hlediska, neboť s nakladatelským marketingem úzce souvisí.

V empirické části se budeme zabývat výsledky, které získáme z dotazníkového šetření na vybraných školách. Naším hlavním úkolem bude zjistit nejen frekvencovanost fantasy knih v četbě pubescentů, ale především příčinu stále rostoucí preference sledovaného žánru. V závěru práce zhodnotíme výsledky dotazníkového šetření.

Řekneme-li fantasy literatura, není snad nikdo, kdo by o tomto žánru nikdy neslyšel, zvláště v současné době je velice frekvencovaným pojmem právě u dětí. Setkáváme se s ním nejen v literatuře, ale i velmi často ve filmu, a tak se nabízí otázka, proč tomu tak je. Z jakého důvodu je právě fantasy literatura tak přitažlivá?

Každý z nás, ať už v dětství, nebo v dospělosti, přemýšlel někdy nad tím, jaké by to bylo, kdyby žil ve světě, kde může činit, cokoliv ho napadne. Někdo by snil o létání, jiný by zas navštívil cizí zemi plnou prapodivných tvorů, někdo by naopak rád kouzlil a pouhou myšlenkou dokázal nemožné.

Téměř každý občas sní o svém vymyšleném světě, řízeném vlastními pravidly, ačkoliv čím jsme starší, tím častěji zapomínáme snít. Naopak u dětí pracuje fantazie „na plné obrátky“ a nebojí se upustit od všeho rutinního, stereotypního a známého a přenést se do říše snů. Je velká škoda, že dospělí na to zapomínají, neboť v dnešní hektické době plné spěchu je zapotřebí občas uprchnout ze světa plného nudy a všednosti a prožít si nemožné ve své vysněné zemi. Vždyť všichni bychom se alespoň na okamžik měli

zastavit a stát se na chvíli malým Bastienem z *Nekonečného příběhu*, který svou fantazií píše příběh, v němž se můžeme stát hrdinou, svým idolem, kýmkoliv chceme...

2.0 TEORETICKÁ ČÁST:

2.1 Fantastika

Fantastická literatura je nadřazeným pojmem pro tři žánry, a to pro horor, science fiction a právě již zmíněnou fantasy. Vzhledem k faktu, že jsou tyto pojmy shodně řazeny pod fantastiku, budou si v některých bodech podobné, avšak z části se budou lišit.

2.1.1 Rozlišení fantasy a fantastiky

Adamovič¹ podrobněji rozlišuje pojmy fantasy a fantastická literatura. „V anglické jazykové oblasti je pojem fantasy používán pro veškerou fantastickou literaturu, tedy literární díla záměrně využívající čehokoli ‚nemožného‘. U nás se vžil spíše jako označení pro sword and sorcery a epickou high fantasy, tedy pouze pro příběhy odehrávající se v imaginárních světech nebo v naší minulosti, a nikoliv pro fantastické příběhy ze současnosti nebo pro magický realismus. Podstatnou složkou fantasy je nevysvětlitelný, nadpřirozený úkaz nebo přímo projev magie – touto ‚iracionalitou‘ rekvizit se fantasy liší od science fiction.“²

„Fantastická literatura je v širším pojetí veškerá literatura, jejíž zobrazený svět není kompatibilní s přirozeným světem každodenní zkušenosti. Fantastická literatura v užším slova smyslu je příběhem, kde je přítomen prvek nadpřirozena (magie, spiritismu apod.). Patří sem jakýkoliv horor, v němž má hrůza nadpřirozený původ. V širším slova smyslu zahrnuje i veškerá science fiction díla a označuje veškerou literaturu, jejíž děj vybočuje z rámce nám známé reality.“³

---

¹ ADAMOVIČ, Ivan. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Praha: R3, 1995, s. 6.

² Taktěž.

³ Taktěž.

Dle Lederbuchové⁴ je fantastická literatura z hlediska žánrového velice různorodá a rozsáhlá oblast literatury, jejíž tematika odkazuje do fantastického světa vymykajícího se dosavadní lidské zkušenosti. Odpovídá lidské obrazotvornosti o nereálném, avšak nikoliv o nemožném. V širším slova smyslu je možné do tohoto typu literatury zahrnout kouzelný svět pohádek a mýtů, literaturu s náboženskými náměty, rovněž i imaginární cestopis. V moderní literatuře chápeme pod tímto pojmem především díla, jejichž náměty jsou tajemné, mystické, člověku racionálně nevysvětlitelné. Lederbuchová uvádí, že tyto náměty jsou ztvárněny i literaturou s dobrodružným, tajuplným příběhem (např. povídky E. A. Poea), dále literaturou obsahující otázky po samotné existenci tajemna (např. povídka *Šlépěj* ze souboru *Boží muka* od K. Čapka) či po smyslu a významu pro lidský život (např. *Věc Makropulos* od K. Čapka). Specifickou částí fantastiky tvoří utopie, sci-fi, dále sem můžeme zařadit i surrealistická díla, magický realismus, rovněž i báchorku. Do fantastické literatury nelze zařadit detektivní literaturu, neboť v ní jde o záhadu, která je následně odhalena a racionálně vysvětlena, nejedná se však o tajemné, fantastické vize.

Slovo „fantasy“ pochází z angličtiny a je možné jej přeložit jako fantazie či fantaskní představa. Jedná se o „označení pro část fantastické zábavné akční prózy rozvíjející se v 2. pol. 20. stol. v anglické a americké literatuře“, která na rozdíl např. od pohádky nebo báje neodděluje svět kouzelný a svět reálný, avšak slučuje realitu a fantaskno jako prostupující se a rovnocenné do obrazu jediného - takže obraz reálu je zároveň fantastický a obraz fantastický má atributy reálu, tj. lidské postavy mají nadlidskou fyzickou či duchovní sílu, a obraz fantastický má prvky reality (např. dokumentárně zmapovaná Středozem v *Hobitovi* od Tolkiena).⁵

2.1.2 Vznik fantastiky

Dnešní fantastika se vyvinula z fantastických cestopisů, utopické literatury, osvícenské filozofické satiry, gotického románu a groteskní literární mystifikace. Vliv na ni měla rovněž duchařská povídka, která byla populární v Anglii 19. století.

⁴ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2002. s. 92.

⁵ Taktéž, s. 93-94.

Fantastika v literatuře byla přítomna vždy, avšak první významnější díla známá dodnes vznikala až v 16. století (např. *Utopie* Thomase Moora či *Gargantua a Pantagruel* Françoise Rabelaise). Později měla fantastika spíše ráz utopie a satiry. V 19. století začaly do fantastiky pronikat vědecké poznatky, příčinou této proměny byl prudký rozvoj vědy.⁶

Za přelomové dílo je považován román Mary Shelleyové – *Frankenstein* z roku 1818, který v sobě shrnuje najednou dvě odvětví fantastické literatury – horor a moderní science fiction. Zásadní vliv na fantastiku měl rovněž autor tajuplných a mystických děl Edgar Allan Poe, jenž ovlivnil zejména poetiku hororu.⁷

Avšak vraťme se na úplný začátek fantastiky. Za první opravdové zakladatele fantastiky lze nepochybně považovat dva významné autory, a to Julese Verna a Herberta Georgeho Wellse. Jules Verne je považován za průkopníka tzv. technologického proudu science fiction, zatímco Wells se oproti němu ve svých dílech zabývá především mimozemskou civilizací, cestováním vesmírem i časem, interplanetárními konflikty a mimosmyslovým vnímáním.⁸

Právě v 19. století vzrostl počet autorů věnujících se fantastice a stoupla rovněž oblíba těchto děl u čtenářů. Fantastika se rozvíjí i ve 20. století. S jejím rozšířením se zvýšila potřeba utvořit její podžánry, tj. najít terminologický aparát k efektnějšímu uchopení a popsání rozrůznujícího se žánru. Rodí se tedy mnoho specifických žánrových variant. Nejvíce se fantastika rozvíjí v angloamerických oblastech, kde se vytváří naprostá většina pojmů, které se užívají dodnes po celém světě.⁹

---

⁶ POSPÍŠILOVÁ, Jana. *Žánr fantasy ve vybraných světových literaturách*. Masarykova univerzita, 2011, s. 10-13. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/362810/ff_m/.

⁷ Taktěž.

⁸ Taktěž.

⁹ Taktěž.

2.1.3 Žánry fantastiky¹⁰

Nyní si představíme žánry, které jsou společně s fantasy řazeny pod fantastickou literaturu.

2.1.3.1 Horor

Žánr populární literatury zaměřený na vyvolávání pocitů hrůzy, strachu a napětí. Přestože bývá řazen do trojice žánrů fantastiky, je nutné si uvědomit, že vedle fantastického hororu, existuje ještě jeho realistická podoba, již nelze slučovat s fantastickým hororem.

2.1.3.2 Science fiction

Sci-fi je „žánr fantastické literatury zobrazující hypotetický svět, zkonstruovaný s využitím vědecko-technických paradigmat“. V rámci literární fantastiky je protipólem fantasy, neboť je realistickou částí fantastické literatury, která zpravidla pracuje s věrohodnými hypotézami týkajícími se budoucnosti vědy a techniky.

2.1.3.3 Fantasy

O fantasy jsme se zmínili již na úplném počátku, nyní se ji pokusíme ukázat detailněji. Kromě samotného pojmu si osvětlíme její původ, dále žánry fantasy a v neposlední řadě se zaměříme na rysy, které fantasy literatura vykazuje.

---

¹⁰ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188.

2.1.3.3.1 Vymezení žánru

Fantasy je literárním žánrem, který patří v současné době k velice atraktivním. O tom svědčí nepřehledné množství jak zahraničních, tak i českých titulů, které můžeme v knihkupectví spatřit. V souvislosti s jejich oblibou se stále častěji objevují fantasy příběhy i ve filmové podobě a rovněž ve formě počítačových her.

Velkou předností fantasy je fakt, že oslovuje velice široký čtenářský okruh, a to nejen z hlediska věku (fantasy literatura je oblíbená jak u dětí, tak u dospělých), ale i pohlaví. Jako jeden z mála literárních žánrů neupřednostňuje ani jedno pohlaví, je oblíbený jak u chlapců, tak u dívek.

Již v úvodu jsme nastínili, jakým žánrem je fantasy literatura, existuje však mnoho definic. Protože je tento žánr poměrně obtížné specifikovat, uvedeme si jich tedy několik.

Jedna z definic uvádí, že fantasy je literárním žánrem, který je založen na užití nadpřirozených jevů či magie. Svět, v němž se děj odehrává, je zpravidla nezávislý na našem, i když je s ním nějakým způsobem spojený.¹¹

*Encyklopedie literárních žánrů*¹² definuje žánr fantasy takto: „Populární žánr iracionální fantastiky s tematickými zdroji v mýtu a středověké romanci.“

Dle Neffa¹³ pojem fantasy v sobě zahrnuje „příběhy odehrávající se v imaginárních světech nebo v naší minulosti, a nikoliv fantastické příběhy ze současnosti nebo magický realismus. Podstatnou složkou fantasy je často nevysvětlitelný, nadpřirozený úkaz nebo přímo projev magie.“

Lederbuchová¹⁴ mimo jiné uvádí, že se jedná o modifikaci žánru dobrodružné literatury, tj. postavy jsou schematicky rozlišeny na dobré a zlé, lineárně vedený děj bez digresí¹⁵ se odvíjí téměř překotně, napětí v ději neustále graduje a vrcholí v celé řadě situací. Zásadní význam pro fantasy literaturu má román *Pán prstenů* od Tolkiena, který je považován za jejího zakladatele.

Uvedli jsme, že fantasy je ve fantastice protipólem sci-fi. Zatímco science fiction čerpá z oblasti vědecké a je založena na racionálních spekulacích o budoucnosti, pro fantasy je

¹¹ <http://interkom. vecnost.cz/1999/19990972.htm> [cit. 2014-02-09].

¹² MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188.

¹³ NEFF, Ondřej, OLŠA, Jaroslav. *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995, s. 57.

¹⁴ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2002. s. 93-94.

¹⁵ Odbočka od základní dějové linie v epické kompozici.

typická citovost a pohádkovost. Sci-fi se odehrává v budoucnu, naopak fantasy má kořeny v minulosti (pseudohistorii), místo techniky se soustřeďuje na magii a mystiku.¹⁶

Pro fantasy je charakteristický žánr románových cyklů (na rozdíl od science fiction povídky – je založena na nápadu), fantasy literatura se rovněž opírá o narativitu. Většinou je zpracováním velkého časového úseku, kde se jedinec i svět promění - je příběhem individualizace lidského života.¹⁷

Na závěr si uvedeme definici z *Ottovy všeobecné encyklopedie*. Ta ji definuje takto: „V angl. literatuře označení pro veškerou fantastickou literaturu, která není sci-fi. V české literatuře označuje epickou hrdinskou fantastiku, situovanou do imaginárního světa a čerpající z bájí a mytologie, s charakteristickými nadpřirozenými jevy a úkony magie.“¹⁸

Z výše citovaných definic je zřejmé, že stěžejním bodem fantasy je prvek nadpřirozena, magie. Většina autorů se shoduje v tom, že fantasy je epickým žánrem, kde je důležitá narativita. Velice podstatné je rovněž prostředí a čas, v němž se děj odehrává. Prostor je imaginární svět, který se liší od našeho reálného světa, z časového hlediska odkazuje fantasy k minulosti, a nikoliv k budoucnu, jako je tomu u sci-fi.

2.1.3.3.2 Původ fantasy a její vývoj

Ještě než objasníme původ a vývoj fantasy literatury, uvedeme, jakými žánry je fantasy literatura ovlivněna. Některé výše zmíněné definice uvedly, že pro fantasy je typická pohádkovost, dále boj jasně vymezeného dobra proti zlu, typizace charakterů hlavních postav nebo šťastný konec. Jedním z inspiračních zdrojů jsou tedy pohádky.

Fantasy rovněž čerpá ze silných příběhů, které odkazují k dávné minulosti lidstva sahající k mýtům. Dalším zdrojem jsou tudíž mýty - útvary, které se vyvinuly z eposu a jsou tedy založeny právě na ději. „Fantasy je tedy dědicem mýtu a pohádky, archaické narativity. Vztahuje se k Řádu a Chaosu (mýtus), a Dobru a Zlu (pohádka).“¹⁹ Oba dva žánry, mýty i pohádky, jsou důležitými, snadno odhalitelnými zdroji fantasy literatury.

¹⁶ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188.

¹⁷ <http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm> [cit. 2014-02-11].

¹⁸ Bulisová, Jiřina. *Ottova všeobecná encyklopedie*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2003, s. 349.

¹⁹ <http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm> [cit. 2014-02-11].

2.1.3.3.2.1 Projevy mýtu a pohádky ve fantasy

Mýtus neboli báje je jedním z nejstarších epických žánrů, v němž je hlavním hrdinou nadpřirozená bytost (bůh, démon apod.)²⁰

Typickými představiteli, kteří vytvořili svět založený na umělé mytologii, jsou J. R. R. Tolkien a C. S. Lewis. Tito autoři dokážou zprostředkovat čtenářům vstup do uměle vytvořeného fiktivního mytického světa, právem se tak zasloužili o vytvoření zcela nového, originálního typu literatury, a to klasickou formu fantasy literatury.²¹

Dle Kuglerové²² se **mýtus** projevuje následujícími způsoby:

- Hrdina, jenž je nejčastěji vychováván v ústraní, neví nic o svém skutečném původu, se náhle dozví, že je vyvolený k nějakému velkému činu či poslání. Je mu odhalen jeho původ zároveň s nebezpečími, která z něj vyplývají. Tento hrdina bývá vybrán moudrým starcem, věštbou nebo nějakou zkouškou, kterou musí projít. Hrdina je ve svém poslání nezastupitelný, jedině on musí nalézt cestu a splnit svůj cíl.
- Na cestách je hrdina doprovázen společenstvem. Toto společenstvo je mu buď určeno předem, nebo se kolem něj vytváří samovolně během cesty.
- Hrdina se během svého putování dostává do nebezpečí, číhají na něj mnohá úskalí, kterým téměř podlehnou a se kterými si sám nedokáže poradit. Zde můžeme spatřit důležitost a nenahraditelnost každého člena jeho společenstva.
- Na své cestě hrdina prochází zlem i dobrem, tato střediska se střídají. V centrech bezpečí se vyjasňuje další postup, může se zde i dotvářet společenstvo.
- Všichni členové společně s hlavním hrdinou prožívají velká nebezpečí, procházejí temnými místy a jejich situace bývá obvykle na první pohled neřešitelná. Při těchto putováních často dochází ke ztrátám či zraněním některých členů společenstva, avšak vše nakonec dobře dopadne.
- Těsně před cílem společenstvo přichází do centra bezpečí, kde odpočívá před závěrečným velkým střetnutím. Síly zla se shromažďují, vše se soustřeďuje na cíl.

²⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2002, s. 93.

²¹ URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let 20. století*, s. 242 - 243.

²² KUGLEROVÁ, Ivana. *Fantasy a narativita*, Interkom, 1999, č. 9. [cit. 2012-02-15]. Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm>.

- Dochází k finálnímu střetnutí s protivníkem, nejčastěji se bojuje na území zla. Zlo má zpravidla převahu nad dobrem. Je nutné použití magického artefaktu, který zvrátí výsledek bitvy ve prospěch dobra. Vrací se dobré časy a hrdina putuje zpět ke svému domovu (někdy dochází k proniknutí zla do hrdinova domova, zde poté svedou závěrečnou bitvu, aby hrdina očistil svůj domov od zla a zachránil ho).

Druhým zdrojem fantasy literatury jsou **pohádky**. *Encyklopedie literárních žánrů* definuje pohádku jako „zábavný, zpravidla prozaický žánr folklorního původu s fantastickým příběhem“.²³

Kuglerová²⁴ stanovuje následující pohádkové archetypy promítající se do fantasy takto:

- Hrdina, jehož minulost je zahalena tajemstvím, se potuluje ve světě a chce v něm najít své štěstí. Vydává se na cestu do světa za nějakým účelem, zpravidla chce nabýt nové zkušenosti či se něčemu přiučit.
- Hrdina putuje zdánlivě bezcílně. Cestou získává náhodné společníky, kteří se v pravý okamžik ukážou jako nepostradatelní. Původně bezcílná cesta tak získá podstatný smysl.
- Během svého putování se hrdina setkává se zásadním problémem, řád světa je narušen. Zjišťuje, že něco důležitého ve světě chybí. Hrdina si je vědom, že on je tím, kdo může navrátit světu rovnováhu.
- Na cestě k cíli se setkává s velkými nebezpečími a se situacemi, které se zdají být na první pohled neřešitelné, hrdina má pochybnosti, zda jeho snaha má nějaký smysl.
- Před závěrečným střetnutím hrdina překonává pochybnosti a je znovu sám sebou, připraven na finální střetnutí s představitelem zla.
- Zlo je poraženo a nahrazeno dobrem, svět získává opět rovnováhu a vše se v kruhu vrací na počátek.
- V některých případech dochází ke zradě přátel, k proniknutí zla do hrdinova domova či do jiného centra dobra, hrdina pak musí svést závěrečný boj a zlo ze svého domova vypudit.

²³ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 472.

²⁴ KUGLEROVÁ, Ivana. *Fantasy a narativita*, Interkom, 1999, č. 9. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm>.

Je patrné, že pohádky a mýty mají v obecném měřítku mnoho společného: boj dobra se zlem, závěrečné vítězství dobra, vyvolenost hrdiny, motiv cesty a plnění úkolů či družinu, která hrdinu během putování obklopuje. Zřetelné odlišení spatřujeme v motivu smrti. Zatímco v pohádkách kladné postavy téměř neumírají, neboť smrt je zde vázána na etiku věci (trestá zlé), v mýtech kladné postavy hynou. Smrt je v mýtech spojována s náhodou – s Fortunou, která rozhoduje o tom, kdo bude žít a kdo ne.

Je zřejmé, že kořeny tohoto žánru sahají již k prapočátkům lidové slovesnosti. *Encyklopedie literárních žánrů*²⁵ uvádí, že počátky fantasy literatury můžeme spatřovat již ve starých eposech a mýtech (př. *Epos o Gilgamešovi*), avšak nejde pouze o fantasy samotnou, ale spíše o mytické zdroje, jak jsme si výše uvedli. Legendy, žánry dobrodružné literatury, gotický román aj. jsou dalšími zdroji.

Počátek opravdové fantasy však spadá mnohem dál - až do 19. století, konkrétně můžeme fantasy literaturu spatřit v dílech utopistů 2. poloviny 19. století. Právě tito autoři jsou prvními spisovateli heroické fantasy. Vývoj techniky měl vliv především na science fiction a tehdy ještě nevyhraněný žánr fantasy stál spíše na okraji zájmu čtenářů. O velký rozvoj fantasy se zasloužil W. Campbell, jenž založil časopis *Unknown* (Neznámo), později nazván *Unknown Worlds* (Neznámé světy), v němž byly publikovány povídky odpovídající dnešní fantasy. Stěžejním rokem pro tento žánr je nepochybně rok 1937, v němž vychází významné dílo J. R. R. Tolkiena – *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, česky vyšlo 1978, v letech 1950 až 1956 vznikají *Letopisy Narnie* od Lewise. Tito autoři se stali průkopníky heroické fantasy, nazývali svou činnost mýtotvornou, tj. psali umělý mýtus.²⁶

Dalším významným zakladatelem fantasy je William Morris, známý hudební skladatel. Od svých školních let se rovněž zajímal o literaturu a poezii. Jeho stěžejním dílem je *The Well at the Worlds End* (1896). Tato novela je se svými více než 1000 stranami nejdelším fantasy dílem napsaným před Tolkienovým *Pánem prstenů*. Příběh se odehrává ve světě velmi podobném severozápadní Anglii ve středověku. V tomto díle můžeme spatřit již klasický rys moderní fantasy - magie.²⁷

Dalším autorem, kterého je třeba v této souvislosti zmínit, je Henry Rider Haggard. „Do povědomí pronikl svou třetí novelou *King Solomon's Mines* (1885), po které

²⁵ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188-189.

²⁶ Taktéž.

²⁷ <http://www.miroslavkrupa.cz/mm/history.htm>. [cit. 2014-04-18].

následovala *She: A history of Adventure*. Jeho příběhy jsou často o objevených neznámých kulturách a lidech. Haggard v mnohém inspiroval další spisovatele, mimo jiné Edgara Burroughse (autor příběhů o Tarzanovi).²⁸

Významný rozvoj tohoto žánru přišel s díly J. R. R. Tolkiena a R. E. Howarda v první polovině 20. století. Zejména Tolkienova trilogie *Pán Prstenů* se výrazně zapsala do moderní populární kultury a stala se jedním z pilířů tohoto druhu literatury.

2.1.3.3.3 Žánry fantasy²⁹

1) Epická

Epická fantasy je založena na propracovaném syžetu s několika dějovými liniemi, vychází především ze středověkých legend. Specifickým rysem je družina hrdinů (dle krále Artuše a rytířů kulatého stolu).

2) Hrdinská (heroic fantasy)

Heroic fantasy, sword and sorcery = meč a magie

Vychází z heroického mýtu.

3) Science fantasy

Je fantasy s vědeckými prvky, stojí na rozhraní sci-fi a fantasy.

4) Dark fantasy

Fantasy obsahující prvky hororu.

Ve fantasy literatuře můžeme rozlišit dva základní typy – „**tolkienovský**“ a „**lewisovský**“. Základní rozdíl tkví v tom, že Tolkien vytvořil zcela svébytný imaginární svět, zatímco svět jiné dimenze podle Lewise prostupuje naším světem.³⁰

²⁸ <http://www.miroslavkrupa.cz/mm/history.htm> [cit. 2014-03-18].

²⁹ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188.

Jiné rozdělení nabízí Adamovič³¹, který rozlišuje: high fantasy, heroic fantasy, fantasy nazvanou meč a magie, dark a science fantasy, fantasy historickou a městskou.

High fantasy můžeme hodnotit jako jedinou pravou fantasy, neboť nemísí různé světy, ale odehrává se výhradně ve fantastické fikční zemi, kde je jasně vymezeno dobro a zlo, která spolu svádějí boj.

Dalším typem je **heroic fantasy**, v níž neohrožený hrdina bojuje se zlem. Během putování musí překonávat různé překážky, které jsou mu stavěny do cesty. (př. Barbar Conan).

Dále Adamovič uvádí tzv. **meč a magii**, pro tento typ fantasy jsou charakteristická pseudohistorická prostředí a velké množství akčních scén.

Veškeré výše zmíněné žánrové varianty v sobě nemísí jiné prvky žánrů. **Dark fantasy** obsahuje kromě obvyklých rysů fantasy i prvky příbuzného žánru, hororu. Častým motivem bývá postava s nadpřirozenými schopnostmi a sklonem ke zlu. **Science fantasy**, jak již samotný název napovídá, mísí prvky vědeckofantastické, vedle magie využívá i vědu.

Historická fantasy vychází z reálných historických událostí, tedy ze světa, který existoval a v němž pracuje s magií. **Městská fantasy** zase využívá nejčastěji současný svět. Hlavní roli zde hraje město a civilizace, která však není vědecky vysvětlená. Využívají se zde moderní zbraně i magické artefakty.

Zvláštním typem je takzvaná **soft fantasy**. Jedná se o fantasy literaturu, která je doplněná o prvky červené knihovny. Typickým současným titulem tohoto podžánru je *Twilight saga* od S. Meyerové. Nemá takovou literární hodnotu jako **high fantasy**, jež je literárně kvalitní a přináší určité poselství v mytologické rovině. Jako příklad si uvedme *Letopisy Narnie*, v nichž se autor snaží představit současným čtenářům příběh o Ježíši Kristovi atraktivním a nenuceným způsobem. Kdo jiný by měl ve zvířecí říši zobrazovat Ježíše než král zvířat - lev, jehož síla, odvaha, dominance a vyvolenost je zřejmá i těm nejmenším dětem. Hřívá pak může připomínat svatozář. V *Letopisech Narnie* se můžeme dočíst o Aslanově zvěstování, jeho obětování a následném vzkříšení, dále o jeho proměně v beránka. Podoba beránka není nahodilá. Ježíš se obětoval za hříchy lidstva, stal se dobrovolně obětí. V historii se na oltář bohů přinášel většinou beran, proto je s ním Ježíš spojován, proto se na Velikonoce peče beránek, proto se věřící modlí: beránku boží, který

---

³⁰ URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia. S. 246 – 248.

³¹ ADAMOVIČ, Ivan. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*, Praha: R3, 1995. s. 46.

snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi. Všechny tyto indicie zřetelně odkazují k příběhům o Ježíši Kristovi, jež jsou rozváděné v alegorické rovině. V díle *Čarodějův učeň* Aslan coby Bůh stvoří Narnii. Jak vidno, biblické příběhy v *Letopisech Narnie* nejsou podávány chronologicky, ale roztržštěně mozaikovitou formou.

2.1.3.3.4 Rysy fantasy

Jelikož jsme se již seznámili s pojmem fantasy literatura, jejím původem atd., nyní provedeme syntézu předešlých informací a ukážeme si její charakteristické rysy.

Světy ve fantasy literatuře:³²

Pro fantasy literaturu jsou typické zpravidla dva světy, a to fikční a reálný. Do fantaskního světa se hrdinové dostávají různými branami. Vstoupit do jiné dimenze mohou třemi základními způsoby, a to vytvořením imaginárního světa, vytvořením světa paralelního s naším (Lewis, Ende) a vstupem do pseudohistorie našeho světa. Brány do imaginárního světa mohou být různé, do Narnie se děti dostávají prostřednictvím skříně či obrazu. Harry Potter musí projít skrze nástupiště 9 a $\frac{3}{4}$, aby mohl nastoupit do vlaku, jenž ho odveze do Bradavic.

V imaginárním světě hraje podstatnou roli magie, společnost bývá zpravidla předtechnická. Důležitou roli hraje část náboženství.

Kouzelné bytosti a předměty:

Vzhledem ke skutečnosti, že samotný imaginární svět je plný magie a kouzel, neobejde se autor bez kouzelných předmětů a bytostí. Hrdinové jsou často doprovázeni takovými bytostmi odlišných ras, jako jsou hobiti, elfové, trpaslíci apod. V *Harry Potterovi* se objevují mozkomorové, draci, baziliškové, skřeti, neméně důležité jsou kouzelnické hůlky, neviditelný plášť atd. V Narnii naopak můžeme spatřit zejména zvířata, která mluví.

³² MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188.

Ale i zde figurují bájná stvoření, jako je například faun. Středozeemě rovněž nabízí řadu zajímavých bytostí, jako jsou samotní hobiti, elfové, zlobři, vrrci a mnoho dalších.

Právě artefakty³³ jsou jedním ze základních stavebních kamenů každého fantasy příběhu. Ony jsou tím, kolem čeho se děj utváří, pomocí nichž hrdinové bojují se zlem (př. Prsten z *Pána prstenů* – Tolkien). Ale i během putování hrdinové nacházejí různé magické předměty, často neméně důležité, které ukážou svou užitečnost až v pravý čas. Jedná se o různé věci, jimiž jsou magické zbraně, šperky, též předměty běžné denní potřeby jako například oblečení, které má kouzelnou moc (neviditelný plášť).

Dobro a zlo:³⁴

Jedním ze zdrojů fantasy je již zmiňovaná pohádka, v níž je jasně vymezené dobro a zlo, která spolu bojují. Dobro nakonec vítězí a poráží zlo. Je nasnadě, že i ve fantasy příbězích tomu nebude jinak, neboť tento boj tvoří základní prvek též ve fantasy literatuře. Dobro i zlo je zpravidla jasně definované, zastoupeno určitými postavami, které jsou čtenáři schopni snadno identifikovat.

Hlavní představitel zla se boje obvykle neúčastní, bojují za něj druzí, avšak v samotném závěru, kdy příběh graduje, se kladný hrdina musí utkat s původcem všeho zla a přemoci ho.

Postavy:³⁵

Postavy ve fantasy literatuře jsou zpravidla schematické, čtenář je schopen je rozlišit na dobré a špatné. Typickými postavami je jeden hlavní hrdina, který ve svém reálném světě vystupuje jako outsider, až v mytickém světě se stává hrdinou, který dokáže mnohé.

Hlavní hrdina však nebývá sám, má ve své blízkosti druha či přátele (př. Ron a Hermiona v *Harry Potterovi*³⁶), kteří mu pomáhají. Různorodá skupina je sestavena tak, aby se svými silami a schopnostmi dokázala zlo porazit.

³³ Artefakt je předmět s magickou silou (př. prsten v *Pánu prstenů* od Tolkiena).

³⁴ KUGLEROVÁ, Ivana. *Fantasy a narativita*, Interkom, 1999, č. 9. [cit. 2014-02-18].

Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm>.

³⁵ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188-189.

³⁶ Dále již jako HP.

Počet členů ve skupině bývá často vyjádřen číslem, kterému je přisuzován magický význam (například tři, pět, sedm či devět). Zejména číslo tři patří v příbězích k nejužívanějším. Souvislost s magičností čísla tři můžeme hledat ve spojitosti s Biblií a trojjedíností - Bůh Otec, Bůh Syn a Duch Svátý. Obvykle se vyskytují i násobky tři (např. Za devatero horami apod.).³⁷

Další typickou postavou je mistr, který vede hlavního hrdinu a pomáhá mu se zdokonalit ve svých přednostech (např. Brumbál v HP). Neméně důležitou postavou je ten, jenž ztělesňuje zlo (př. Lord Voldemort v HP).

Motiv cesty:³⁸

Stěžejním ve fantasy literatuře je motiv cesty. Hrdina se svými přáteli putuje za konkrétním účelem, cestou na ně čeká řada dobrodružství a nebezpečí, během putování plní řadu úkolů, které mají prokázat hrdinovu odvahu a důvtip. Motivy cesty, úkolů či poslání hrdiny jsou společnými archetypy pro mýty a pohádky.

Důležitost iniciačních cest tkví v tom, že během putování se hlavní hrdina charakterově proměňuje, emocionálně dozrává (př. postava Bilba Pytlíka z *Hobita*).

Hrdina se zpravidla vydává ze svého domova do míst, kde vládne zlo. Cesta je obvykle znesnadňována bytostmi zla, na první pohled se může zdát nemožná až nezdolatelná, nikdy není přímá. Často se během putování komplikuje a hrdina musí zvolit náhradní řešení, aby dosáhl svého cíle a zdolal cestou překážky.

Během cest nastávají dvě zásadní situace. První je varianta, kdy jde vše podle plánu a cíl se zdá být na dosah. V tomto okamžiku je však před hrdiny kladena překážka a zlo zasahuje. Naopak může nastat situace, kdy je hrdina na pokraji sil a se zlem zdánlivě prohrává, kýžené posláné se mu vzdaluje, v takové chvíli zasahuje náhoda, která hrdinovi pomůže těžkou situaci zmírnit a načerpat nové síly.

Naopak cesta zpět bývá zpravidla přímá a bez komplikací, často však po návratu domů nastane okamžik, kdy samotné zlo pronikne do říše dobra. Zde musí hrdina svést svůj poslední boj a zachránit svou zemi.³⁹

³⁷ ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny*. Nakladatelství Praha, 1989, s. 79.

³⁸ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188-189.

³⁹ KUGLEROVÁ, Ivana. *Fantasy a narativita*, Interkom, 1999, č. 9. [cit. 2014-02-15].

Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm>.

Dále se mohou objevit **motivy intimní** (Harry Potter ve svých příbězích dozrává, jeho dospívání se neobjede bez prvních citových vzplanutí či bez velké lásky), dále **mytologické**, neboť fantasy vychází z mýtů a pohádek.⁴⁰

Poslání a úkoly:

Poslání úzce souvisí s motivem cesty, kterou musí hrdina projít, aby mohl splnit svůj úkol. Každý hrdina má ve svém příběhu nějaké poslání, které ho předurčuje k boji se zlem, on sám představuje dobro. Než své poslání splní a zvítězí nad zlem, musí splnit řadu úkolů a zkoušek, a to nejen stanovených páнем zla, který se mu snaží jeho cestu překazit či alespoň znesnadnit, ale často je hrdina zkoušen samotným mistrem, od kterého hlavní hrdina přebírá moudro a zkušenost a učí se. Důležitost těchto zkoušek tkví v tom, že hrdina prokáže svou neohroženost, odvahu a především charakter. Potvrdí tím, že myslí zejména na druhé a je ochoten za ně položit i život.

Během svých putování pomáhá hlavnímu hrdinovi jeho skupina, avšak samotné poslání musí splnit vždy hlavní hrdina sám, neboť on je tím vyvoleným.

Motiv smrti:⁴¹

I přesto, že je fantasy literatura určena zejména dětem a dospívajícím, smrt je často všudypřítomná a mnohé významné postavy umírají zpravidla pro vyšší cíl. Například v posledním díle *HP a relikvie smrti* je smrt všudypřítomná, jak již samotný název napovídá. Pokud zůstaneme u heptalogie *Harry Potter*, pak konstatujme, že série knih byla koncipována tak, aby čtenář rostl s hlavním hrdinou. Z toho důvodu jsou první díly zamýšlené spíše jako pohádka pro děti, kdežto poslední díl je již recenzenty označován jako mytický příběh pro dospělé. Tomu odpovídá míra napětí, hororové atmosféry i frekvence motivu smrti.

⁴⁰ MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, s. 188.

⁴¹ Přednášky V. Brčákové: předmět KČJ/LIMLZ, 2012/2013: zimní semestr.

2.1.3.4 Přední světoví představitelé fantasy literatury

Vzhledem k vysoké oblíbenosti fantasy literatury existuje v současné době mnoho autorů, kteří píšou fantasy příběhy. Pokusili jsme se vybrat takové světové autory, kteří jsou typickými představiteli fantasy literatury pro děti a kteří jsou známé široké veřejnosti. Zaměřili jsme se pouze na anglosaskou literaturu, z níž jsme vybrali tyto autory:

- J. R. R. Tolkien
- C. S. Lewis
- J. K. Rowlingová

2.1.3.4.1 J. R. R. Tolkien

(3. ledna 1892 – 2. září 1973)

Život:

John Ronald Reuel Tolkien byl anglický spisovatel, lingvista a literární historik. Narodil se v jihoafrickém Bloefonteinu, své dětství však strávil v Anglii, kde rovněž absolvoval středoškolská a univerzitní studia. Svými příběhy se Tolkien stal bezesporu jedním z nejvlivnějších autorů fantasy literatury. Je znám jako zakladatel beletristického žánru fantasy, jakési novodobé epiky a romance vycházející z mýtů, mnohými je považován za dosud nepřekonaného.⁴²

J. R. R. Tolkien napsal množství odborných studií i drobných pohádek. Pro svět však navždy zůstane autorem *Hobita a Pána Prstenů*.

Tolkienovy příběhy se odehrávají ve vybájené Středozemi (Middle Earth), zalidněné hobity, elfy, trpaslíky, draky a dalšími bytostmi. Nejen jazyk, ale i dějiny této fantastické země vytvořil právě ve svých románech. Významný vliv na jeho tvorbu měl studium jazyků a mytologie.

Jak již bylo výše zmíněno, Tolkien je specifický tím, že dokázal vytvořit naprosto imaginární svět se vším, co je potřeba. Vynalezl specifický jazyk pro svůj svět, ale též i

---

⁴² <http://www.spisovatele.cz/john-ronald-reuel-tolkien#cv> [cit. 2014-04-14].

celou jeho historii s národopisem, zeměpisem, přírodovědou. Knihy doplnil o mapy (viz *Příloha C*), rodokmeny postav, kalendáře a mnohé další detaily, které formují jeho imaginární svět tak realisticky, jako by skutečně kdysi existoval, a to už se dostáváme k věrohodnosti, která pro Tolkiena při tvoření alternativního světa, resp. pseudohistorického světa byla důležitým kritériem.

Dílo:

Hobit, aneb Cesta tam a zpátky⁴³ (1937)

Pán prstenů

Díly: -Společenstvo prstenu – 1954

-Dvě věže – 1954

-Návrat krále – 1955

Tato trilogie, která vznikla na základě úspěchu *Hobita*, vzbudila u čtenářů ohromnou vlnu zájmu. Díky této oblibě se stal autor nezapomenutelným spisovatelem fantasy příběhů ze Středozemě. Zprvu měl být *Pán prstenů* „pouhou“ pohádkou určenou výhradně pro děti, poté příběh stále temněl a stával se vážnějším. I přesto, že je *Pán prstenů* pokračováním *Hobita*, svým spletitým dějem, temnější atmosférou a zejména metaforicky rozvíjenou ideou se obrací spíše na starší publikum.⁴⁴

Pán prstenů je bezesporu vynikajícím a zajímavým dílem, které stojí za bližší prozkoumání, my se však budeme blíže zabývat příběhem *Hobita*, neboť je svým dějem určen mladším čtenářům.

Silmarillion (1977, česky 1992)

Příběhy této knihy vyprávějí o stvoření Středozemě, její mytologii a nejstarší historii a o národech, které ji obývaly v dobách předcházejících velkým dějům *Pána prstenů*.⁴⁵

⁴³ Tímto dílem se budeme podrobněji zabývat později.

⁴⁴ <http://www.miroslavkrupa.cz/mm/tolkien.htm> [cit. 2014-04-15].

⁴⁵ Taktéž.

Nedokončené příběhy (1980, česky 1994)

Nedokončené příběhy jsou „souborem vyprávění, jež pokrývají celé časové pásmo od prehistorických časů Středozeemě, detailně popisovaných v *Silmarillionu*, až po Válku o Prsten, jíž vrcholí trilogie *Pán prstenů*. Netvoří ucelený dějový proud, ale nabízejí čtenáři ojedinělou možnost seznámit se s pozdějšími či podrobnějšími verzemi příběhů, s nimiž se již setkal v předchozích dílech, nahlédnout do procesu Tolkienovy tvorby a znalost již známých dějů si obohatit o dosud nepublikovaná pojednání a zlomky vyprávění.“⁴⁶

Hobit

Toto dílo vzniklo roku 1937, do češtiny bylo přeloženo 1979. Ačkoli byla kniha původně psána pro děti, získala si oblibu také u dospělých čtenářů. Tolkien se v mnohém inspiroval severskou mytologií. Trpasličí jména v *Hobitovi* byla z ní převzata, konkrétně z básně *Voluspa (Vědmina věštba)*, části eposu *Edda*. Naproti tomu některé zápletky převzal autor ze staroanglické epické básně *Beowulf*.⁴⁷

Stejně jako Čapek poprvé použil slovo robot v díle *R. U. R.*, které si našlo své místo v běžné slovní zásobě, tak i Tolkien vymyslel dosud neznámého tvora – hobita, který se rovněž vžil do naší mysli. Ale jak hobita vymyslel? Mnoho lidí se domnívalo, že tento výraz vznikl spojením slova *human* (člověk) a *rabbit* (králík). Skutečnost je však mnohem jednodušší. Tolkien uvedl, že hobit vznikl zcela náhodně. Když známkoval písemné práce svých studentů, velice se nudil, a tak na prázdný list jen tak napsal: „V jedné podzemní noře bydlel jeden hobit.“, a tak vznikla úvodní věta budoucího románu. Ve staré angličtině je výraz *holbytla* „stavitel nor“.⁴⁸

Tolkienův hobit se stal natolik originálním, že ho v roce 1970 redaktoři *Oxford English Dictionary* zařadili do slovníku ve smyslu přátelské, v noře žijící bytosti.⁴⁹

⁴⁶ <http://www.miroslavkrupa.cz/mm/tolkien.htm> [cit. 2014-04-15].

⁴⁷ COLBERT, David. *Kouzelný svět Pána prstenů: okouzující mýty, legendy a fakta v pozadí jednoho z nejslavnějších románů*. Praha: BB art, 2002, s. 25 – 30.

⁴⁸ Taktéž, s. 77-78.

⁴⁹ <http://www.lordofking.estranky.cz/clanky/jak-vznikl---hobit-.html> [cit. 2014-05-22].

Chronotop fikčního světa

Příběh se odehrává ve vybájené Středozemi. Jedná se o mytický svět, jenž budí dojem mytického středověku 3. věku, který předcházela podobě našeho světa. Již zmíněné detailní propracování místopisu budí dojem dávné reality. Právě ono podrobné propracování, kde a kdy se příběh odehrává, odlišuje příběh od pohádky, pro kterou je typická časová a místní neurčitost (Žil jednou jeden ..., Za sedmero horami ... apod.).

Co vlastně Středozem dle autora znamená? Je to prosté. Tolkien odpověděl: „Je to jen staromódní slovo pro „svět“. Nic jiného. Podívejte se do slovníku. Není to jiná planeta.“⁵⁰

V průvodci světem Tolkiena⁵¹ je Středozem líčena takto:

„Velká planina Středozem dostala tvar v nejstarších dobách světa Ardy. Ležela východně od druhé velké pevniny, Amanu, jež se nejčastěji nazývala Země neumírajících a byla od Středozemě oddělena Velkým mořem Belegaerem. Avšak na konci Druhého slunečního věku, když byl zničen Númenor, byly Země neumírajících vytrženy z Kruhů světa. Středozem, země smrtelníků, zůstala, ač velmi změněna, a během věků se dál měnila. Nakonec se vyvinula v Evropu, Asii a Afriku.“

Vyobrazení Středozemě ve Třetím věku se podobá v mnohém Evropě v době středověku. Liší se však tím, že hobiti sdílejí svět s trpaslíky, skřety, elfy a prapodivnými rozmanitými bytostmi tak, jako tomu bylo v bájném Řecku, kdy lidé obývali svět s mytickými tvory, jakými byli satyrové, kentauři, nymfy a jiní tvorové.⁵²

Ve Středozemi se rovněž vyskytují lidé (spolu s elfy Ilúvatarovy děti), kteří začínají vládnout až ve Čtvrtém věku, zatímco První, Druhý a Třetí věk je věkem elfů, trpaslíků, entů, skřetů apod. Lidé byli nazýváni mnohočetnými názvy: Neduživí, Druhorození, Cizinci, Děti slunce atd. Na rozdíl od nesmrtelných elfů byli mnohem křehčí, usmrcovali je nemoci, stárli a umírali (od toho vzniklo pojmenování Host nebo Cizinec). Naopak elfové mohou žít tisíce let, pokud jsou zabiti, jejich duch se vrací zpět do těla, které je totožné

⁵⁰ CARTER, Lin. *Tolkien: Zákulisí Pána prstenů*. Praha: Argo, 2002. s. 38.

⁵¹ DAY, David. *Průvodce světem J.R.R. Tolkiena*. Plzeň: Mustang, 1995, s. 208.

⁵² CARTER, Lin. *Tolkien: Zákulisí Pána prstenů*. Praha: Argo 2012, s. 38 – 39.

s předchozím. Obě rasy si vzájemně závidí, lidé touží po nesmrtelnosti elfů, naopak ti jsou věčným životem znuděni.⁵³

Samotný děj začíná v Kraji, v pokojném místě, kde žije Bilbo Pytlík a ostatní hobiti. Právě ono místo svou nekouzelností (pomineme-li hobity a jejich nory) odkazuje k reálnému světu, vše mimo něj je fantaskní zemí plnou dobrodružství a podivných bytostí.

Příběh je psán svěže a velice poutavě, vzhledem k jednoduché dějové linii si dokáže získat oblibu mladších čtenářů, kteří si v něm určitě dokážou najít své. Autor se na ně ve své knize často obrací a udržuje s nimi kontakt:

*„Ted’ víte dost, abychom mohli pokračovat. Jak už jsem se chystal povědět, matka našeho hobita - jeho jméno znělo Bilbo Pytlík – byla bájeslovná Beladona Bralová, jedna ze tří pozoruhodných dcer Starého Brala, hlavy hobitů, kteří žili za Vodou, to je za říčkou, jež obtékala úpatí Kopce.“*⁵⁴

*„Byli byste se zasmáli, kdybyste (z bezpečné vzdálenosti) viděli trpaslíky se splývajícími a klátícími se plnovousy sedět na stromech, jako staré pány, kterým přeskočilo,..“*⁵⁵

Z vybraných ukázek je patrný silný dětský aspekt. Vypravěč se na malé čtenáře v příběhu neustále obrací se svými myšlenkami, oslovuje je. Dětský recipient má tak pocit živého vyprávění, které je určeno právě jemu.

Charakter postav

Hlavní hrdinou je bezesporu hobit **Bilbo Pytlík**. V knize jsou hobiti popisováni takto:

„Jsou to (nebo bývali) malí lidičkové, dosahující asi tak polovičky našeho vzrůstu a menší než bradatí trpaslíci. Hobitové žádné vousy nemají. Je na nich pramálo kouzelného nebo vůbec nic, leda to obyčejné a všední umění, se kterým dokážou rychle a tiše zmizet, když se hřmotné blíží taková velká neohrabaná osoba jako vy a já a dupe přitom jako stádo slonů, takže nás hobiti slyší na míli daleko. Mají sklon k obtloustlým bříškům; oblékají se

⁵³ TOLKIEN, J. R. R. *Silmarillion*. Praha: Mladá fronta, 1992, s. 91- 92.

⁵⁴ TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, s. 5.

⁵⁵ Taktéž, s. 54.

do pestrých barev (hlavně do zelené a žluté); nenosí žádnou obuv, poněvadž jim na chodidlech od přírody roste hustá a hřejivá hnědá srst, podobná jejich srsti na hlavách (jenže na hlavách je kudrnatá); mají dlouhé, obratné hnědé prsty na rukou, dobromyslné obličej a smějí se hlubokým hlaholivým smíchem (zvláště po obědě, který si dopřávají dvakrát denně, když se jim to podaří).“⁵⁶

Bilbo Pytlík, jako většina hobitů, je velice předvídavým tvorem, který zdánlivě ničím nepřekvapí. Sám netouží po žádném dobrodružství a chce si žít svým klidným, jasně nalinkovaným životem. Má zálibu v jídle a kouření dýmky jako ostatní hobité. Avšak to vše se změní, když na jeho dveře zaklepe Gandalf. Z počátku se Bilbo nejeví jako typický hrdina, naopak je ve výpravné skupině spíše outsiderem, jenž myslí více na vlastní pohodlí.

„Hledám někoho, kdo by se zúčastnil jistého dobrodružství, které chystám, a někoho najít je hrozně těžké.“

"To bych taky řekl - v tomhle kraji! Jsme tady obyčejní pokojní lidičkové a na žádná dobrodružství nemáme ani pomyslení. Je s nimi jen protivný rozruch a nepohodlí! Zdržují jednoho od oběda! Nedovedu si představit, co na nich kdo vidí," řekl náš pan Pytlík, strčil si palec za kšandu a vyfoukl ještě větší kroužek kouře. Pak si vytáhl ze schránky ranní poštu, pustil se do čtení a tvářil se, že si už starce nevšímá. Rozhodl se, že to pro něho není žádný pořádný společník, a přál si, aby šel po svých. Jenomže stařec se k odchodu neměl. Zůstal stát opřený o hůl a zíral na hobita beze slova, až to Bilba přivedlo úplně do rozpaků, a dokonce ho to trochu dopálilo."Dobrýtro!" vyhrkl konečně. "O žádná dobrodružství tady nestojíme, pěkně děkujeme! Zkuste to za Kopcem nebo za Vodou." A doufal, že tím skončil.⁵⁷

Během cesty se však Bilbo začne měnit, sám si svou změnu uvědomuje, stane z něj ten, kterého Gandalf původně vyličil ostatním členům výpravy, tj. mazaný zloděj, který nemyslí pouze na sebe. Úplná proměna v jeho chování nastává v rozhodující bitvě o Středozemi, v níž je hobit ochoten vzdát se peněz, které jsou pro jeho styl života velice nezbytné a důležité. Skutečnost, že slabý jedinec zachraňuje svět, je typickým rysem fantasy literatury.

⁵⁶ TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, s. 3.

⁵⁷ Taktéž, s. 6.

Hobit je alegorizací postavy typického Angličana. V příběhu odkazuje k obyčejnému člověku, neboť nedisponuje oproti jiným bytostem ve Středozemi žádnými kouzly. Preferuje poklidný způsob života a pořádek před dobrodružstvím, mezi jeho oblíbené činnosti patří konzumace jídla a kouření dýmky. Lpí na majetku, který je pro jeho spotřební život důležitý. Veškeré zmíněné vlastnosti hobita symbolizují povahu anglického národa, neboť Angličané jsou v obecném měřítku považováni za snoby.

Bilbo byl velice inteligentní a mazaný, což prokázal zejména v hádankách s Glumem a v závěru s drakem, které ho rovněž přelstil.

"Muži to teď dát hádanku nám, můj milášku, jistě, jistě. Ještě jednu hádanku, jistě," šišlal Glum. Ale Bilbo prostě nedokázal na nic přijít, když to odporné studené a mokré stvoření sedělo vedle něho, osahávalo ho a šťouchalo do něho. Škrábal se na hlavě. Štípal se, ale pořád nemohl nic vymyslet. "Tak še náš to zeptalo! Zeptalo še!" pobízel ho Glum.

Bilbo se štípal a pleskal, svíral svůj mečík, a dokonce si druhou rukou zajel i do kapsy. Nahmátl tam prstýnek, který prve našel v chodbě a pak na něj zapomněl. "Co to mám v kapse?" řekl nahlas.

Promluvil sám k sobě, ale Glum myslel, že je to hádanka, a strašně ho to rozčililo. "To není fér!" bránil se. "To přece není vůbec, ale vůbec fér, když še náš to ptá, co to má ve švých ošklivých kapšiškách!"

Když Bilbo viděl, co se stalo, a když ho nenapadlo nic lepšího, trval na své otázce. "Co to mám v kapse?" opakoval hlasitěji.⁵⁸

Další významnou postavou je právě **Gandalf**, čaroděj ze Středozemě, který je často nazýván Gandalf šedý. Navenek vypadal jako obyčejný stařec s holí. Podobá se archetypu mudrce a čaroděje.

„Stařec měl vysoký špičatý modrý klobouk, dlouhý šedivý plášť, stříbrnou šálu, přes kterou mu až pod pás splýval bílý plnovous, a obrovské černé boty.“⁵⁹

Gandalf je nazýván mnohočetnými jmény: Mithrandir mezi elfy, Tharkun mezi trpaslíky a má mnoho dalších přezdívek (Šedoplášť, Sýček apod.). Všechna jeho jména vedou čtenáře k jediné indicii, a to, že nebude pouhým starcem v šedém plášti, jak

⁵⁸ TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, s. 39.

⁵⁹ Taktéž, s. 6.

by se mohlo na první pohled zdát, naopak Gandalf je mužem mnoha tváří. Ač při zběžném pohledu se zdá stejný jako jiní literární kouzelníci – moudrý starý Merlin v artušovském eposu či doktor Meliboe v Prattově románu *Studna jednorožce*. Je však mnohem víc než obyčejný čaroděj. Je skutečným hrdinou příběhu, neboť během celého dění jedině Gandalf je majitelem všech podstatných informací. Ví to, co se ostatní členové výpravy musejí pomalu dozvídat.⁶⁰ Tolkien o Gandalfovi říká:

„... objevili se ve Středozemi Istari neboli čarodějové. Později se říkalo, že přišli z Dalekého západu a byli posly vyslanými, aby se změřili se Sauronovou mocí... Přišli proto v podobě lidí, třebaže nikdy nebyli mladí a stárli jen pomalu, a měli mnohou moc mysli i rukou. Svá pravá jména odhalili nemnohým.“⁶¹

Dle Cartera tím chce autor nejspíš naznačit, že jen málokomu odhalili, kdo či co opravdu jsou. Pokud přišel Gandalf z Valinoru, mohl by být elfem, avšak zevnějškem se mu vůbec nepodobá. Severské báje hovoří o postavě, která se Gandalfovi velice podobá:

„Když se pohybuje mezi lidmi, také chodí přestrojen za starého poutníka s šedým vousem a otrhaným pláštěm, který se opírá o poutnickou hůl.“

I on je znám pod mnoha různými jmény: Starý, Poutník, Ygg, Vznešený Hár atd. Slovo Gandalf znamená v *Eddě* kouzelný elf. Severský bůh Ódin také prochází mezi lidmi jako kouzelník. Dle výše zmíněných informací je Gandalf Tolkienovou verzí Ódina, Otce bohů.⁶²

Gandalf jako jediný od samého začátku Bilbu Pytlíkovi věří. On se má stát tím hlavním členem celé výpravy, která jim přinese štěstí a vítězství.

Gandalf je rovněž velice zásadní postavou, neboť on je tím, kdo celou výpravu za drakem zrealizuje, je oním učitelem Bilba Pytlíka, kterému předává svá moudra, a kdo ve stěžejních situacích zasáhne, aby členům výpravy pomohl, když se ocitnou ve svízelné situaci.

⁶⁰ CARTER, Lin. *Tolkien: Zákulisí Pána prstenů*. Praha: Argo 2012, s. 164-165.

⁶¹ Taktéž, s. 164-165.

⁶² Taktéž, s. 165-167.

Během putování často nastanou situace, v nichž Gandalf zmizí, a nikdo neví, kde je. Objevuje se však vždy v pravý čas:

„Puklina se s třesknutím zavřela a Bilbo s trpaslíky se octli v pasti! Kde byl Gandalf? O tom zajatci ani skřeti neměli nejmenší ponětí a skřeti se nezdržovali, aby na to přišli. Chopili se Bilba a trpaslíků a hnali je chodbou dál. Byla hluboká hustá tma, ve které vidí jen skřetové, navyklí na život v nitru hor.“⁶³

Gandalf šedý se v následující trilogii přerodí v Gandalfa bílého, a to po srážce s Balrogem – se svým stínem. Každý z nás si v sobě (ve svém nevědomí) neseme nějaké komplexy, strachy, tzv. stíny, jež jsme vytěsnili do podvědomí, ale v momentu, kdy se s nimi, obrazně řečeno, utkáme, kdy je v sobě pojmenujeme, kdy je vezmeme na vědomí, kdy se s nimi buď naučíme žít, nebo se jim naučíme čelit, zvítězíme sami nad sebou, přerodíme se ve vyšší bytosti.

Neméně důležitými jsou ostatní členové výpravy – **trpaslíci**: Thorin Pavéza (dědic Durinův, syn Throrova syna Thraina, vůdce trpaslíků) Balin, Dvalin, Kili a Fili Dori, Nori, Ori, Oin, Gloin, Bifur, Bofur, Bombur - 13 trpaslíků usilujících o vrácení svého pokladu ukrytého v Osamělé hoře.

Trpaslíci byli menší podsadité postavy a vynikali zejména díky svým řemeslům, výborně uměli zacházet s kladivem. Byli velice tvrdohlaví a milovali veškeré poklady.

Šmak je rudozlatý drak, který vyhnal Thorinovy předky ze Železných hor a kvůli němuž se celá výprava koná. Šmak je velmi nebezpečný a zlomyslný, jeho slabinou je hamižnost.

Samotná touha po majetku je v celém příběhu velice výrazná, stejně tak tomu bývá v pohádkách, v nichž touha po zlatě a penězích je hlavní příčinou veškerého zla. Mohli bychom tedy říci, že drak zde zastupuje zápornou vlastnost - hamižnost. Postava draka v mýtech personifikuje počáteční Chaos. V mýtech je také zobrazována v jeskyních, slujích, kde střeží poklad. Motiv zabití draka se objevuje v příbězích často, drak musí být zabit, aby opět nastala rovnováha a zlo bylo zničeno. Klasickým příkladem je známá pověst *O zlatém rounu*, v níž vlnu z berana dal král hlídat hrozivému drakovi. Ač v současnosti autoři mění atributy draka, Tolkien se drží folklórní předlohy a původní archetyp nemění.

⁶³ TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, s. 33.

Glum je v *Hobitovi* zajímavou postavou, která se rovněž objevuje i v *Pánu prstenů*. Stejně jako hobita i tohoto tvora si autor vymyslel a vdechl mu tak život ve svých příbězích.

Glum je bývalý hobit a lidožrout. Je velice nehezkým tvorem, který vydává ošklivé hrdelní zvuky. Tento tvor se vyhýbá světlu, a proto ho potkáme převážně v jeskyni, v níž žije.

Středem jeho pozornosti je právě prsten, který je pro něj vším. V *Hobitovi* se Glum objevuje jen krátce, avšak v dílech *Pán prstenů* se s ním setkáváme mnohem častěji a právě onen prsten je zdrojem zla, se kterým se budou muset hrdinové utkat. Ač je Glum odporným tvorem s rozvojenou osobností, čtenář má tendenci ho spíše litovat, neboť si uvědomuje, že je pouhým zajatcem prstenu.

V knize je líčen takto:

„Tady hluboko dole u temné vody žil starý Glum, drobný slizký tvor. Nevím, odkud přišel, ani co byl vlastně zač. Byl Glum - tmavý jako sama tma, až na dvě kulaté bledé oči ve vyzáblém obličejí, měl malý člun a v něm vesloval docela tiše sem a tam po jezeře, neboť to bylo skutečně jezero, široké a hluboké a vražedně studené. Pádloval svýma velkýma nohama, visícíma přes okraj člunu, ale nikdy nezčeřil ani vlnku. Kdepak on. Vyhlížel svýma bledýma lampovitýma očima slepé ryby, které lapal dlouhými prsty s rychlostí myšlenky. Měl rád i maso. Skřeti mu chutnali, když se mu podařilo některého chytit, ale dával si pozor, aby ho nikdy neobjevili.“ ...⁶⁴

V příběhu se výprava setká s mnohými nebezpečnými a nepřátelskými tvory, kteří se jim snaží cestu znesnadnit. Jsou jimi například **vrrci, zlobři a skřeti**.

„Tam seděl ve stínu na velkém plochem balvanu strašlivý skřet s obrovskou hlavou a kolem něho stáli skřetové ozbrojení sekyrami a zakřivenými meči, jakých používají. Aby vám to bylo jasné, skřeti jsou krutí, plní zloby a mají černá srdce. Neumějí udělat nic krásného, ale zato ledacos chytrého. Když si dají tu práci, dokážou razit štoly a dolovat stejně dobře jako trpaslíci (ne ovšem jako ti nejšikovnější), třebaže jsou zpravidla

⁶⁴ TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, s. 39.

nepořádní špindírové. Velmi dobře dovedou vyrábět kladiva, sekyry, meče, dýky, krumpáče, kleště, jakož i mučící nástroje, nebo k jejich.“⁶⁵

Motivy:

Stěžejním motivem je **cesta**, která je již v samotném názvu díla – *Hobit Cesta tam a zase zpátky*. Hobit se vydává s Gandalfem a ostatními trpaslíky na dalekou cestu mimo svůj rodný domov do míst, kde sídlí drak Šmak. Bilbo se skupinou má jeden hlavní úkol, a to najít draka, ukrást mu poklad a navrátit ho původním majitelům. Motiv cesty je v příběhu velmi důležitý, neboť během ní se mění charakter hlavního hrdiny. Z bojácného Bilba se stává hrdina v pravém slova smyslu, který se nebojí jít vstříc nebezpečí, aby pomohl svým přátelům.

Samotná výprava začíná v Kraji, kde žijou hobiti, skupina pokračuje do Divočiny, Roklinky, Mlžných hor, Skalbalu, Temného hvozdu, jezera Esgaroth, Osamělé hory a odtud se vrací Bilbo po vítězném boji s drakem zase zpět do rodného kraje.

Důležitým folklorním motivem, jenž se objevuje zejména v pohádkách, je **nesejít z cesty**. Často skupině pomáhají kromě samotného Gandalfa i ostatní tvorové Středozemě, s nimiž se setkají cestou.

*„Do hor vedlo mnoho stezek a přes ně mnoho průsmyků. Ale většina z těch stezek byla zrádná a falešná a nevedla buď nikam, nebo ke špatným koncům, a většina průsmyků byla zamořena zlověstnými zjevy a smrtelným nebezpečím. Trpaslíci a hobit se s pomocí Elrondových moudrých rad a Gandalfových znalostí i zkušeností pustili tou správnou cestou ke správnému průsmyku.“*⁶⁶

„Nedoporučuju vám, abyste se kdy přiblížili na dohled k jeho černé věži! Držte se lesní stezky, hlavy vzhůru, doufejte v to nejlepší, a jestli budete mít obrovské štěstí, možná že se vám jednou podaří vyjít z hvozdu a uvidět pod sebou Dlouhé močály a za nimi vysoko na východě Osamělou horu, kde žije ten starý dobrák Šmak, který vás, doufejme, nečeká.“

...

⁶⁵ TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, s. 31.

⁶⁶ Taktéž.

"Spánembohem, a opravdu šťastnou cestu!" popřál jim Gandalf, otočil koně a rozjel se k západu. Ale nemohl odolat pokušení mít poslední slovo. Než odjel úplně z doslechu, obrátil se, přiložil si ruce k ústům a zavolal na ně. Slyšeli jeho hlas zeslabený vzdáleností: "Šťastnou cestu! Chovejte se slušně, dejte si na sebe pozor – a NEOPOUŠTĚJTE STEZKU!"⁶⁷

Dalším motivem je právě **prsten**, jenž se objevuje i v *Pánu prstenů*. Prsten zobrazuje moc. Ten, kdo ho vlastní, se stává neviditelným. V samotném *Hobitovi* jde o „pouhý“ kouzelný prsten, čemuž napovídá fakt, že se píše s malým písmenem, avšak to se změní v *Pánovi prstenů*, kde se projeví jeho skutečná síla a moc, která dokáže svého majitele naprosto zničit.

V jeskyni, v níž se setká Bilbo poprvé s Glumem, můžeme spatřit **motiv hádanky**, který se často ve fantasy příbězích objevuje. Hlavní hrdina tak musí prokázat svou chytrost a důvtip. Musí potvrdit, že on je tím pravým a vyvoleným splnit svůj úkol.

*„Všechno žere, všechno še v něm ztrácí,
štromy, květy, zvířata i ptáci;
hryže kov i pláty ž ocele,
tvrdý kámen na prach šemele;
města rožvalí a krále školí,
vyšokánské hory švrhne do údolí.“*

*„Bilbo se štípal a pleskal, svíral svůj mečík, a dokonce si druhou rukou zajel i do kapsy. Nahmátl tam prstýnek, který prve našel v chodbě a pak na něj zapomněl.
"Co to mám v kapse?" řekl nahlas. Promluvil sám k sobě, ale Glum myslel, že je to hádanka, a strašně ho to rozčililo.
"To není fér!" bránil se. "To přece není vůbec, ale vůbec fér, když še náš to ptá, co to má ve švých ošklivých kapšiškách!"
Když Bilbo viděl, co se stalo, a když ho nenapadlo nic lepšího, trval na své otázce. "Co to mám v kapse?" opakoval hlasitěji.“⁶⁸*

⁶⁷ TOLKIEN, J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, s. 74.

⁶⁸ Taktéž, s. 43.

Dalším častým motivem je **motiv meče**, který odkazuje k artušovským legendám. Právě meč zachrání Bilba v jeskyni před Glumem, aby ho ihned nesežral, místo toho se oba pustí do hádanek. Tento meč je navíc něčím speciální, když se blíží nebezpečí, zmodrá. Jedná se o elfí dýku, kterou Bilbo pojmenoval „žihadlo“.

"Jsem pan Bilbo Pytlík. Ztratil jsem trpaslíky a ztratil jsem čaroděje a nevím, kde jsem; a ani to vědět nechci, jen když se dostanu odtud."

"Co to drží v rušičkách?" zajímal se Glum s pohledem na mečík, který se mu nijak nelíbil.

"Meč, čepel vyrobenou v Gondolinu!"

"Ššš! zaslal Glum a náhle byl samá zdvořilost. "Snad abyšme še tady pošadili a trošku ši š tím poklábošili, můj milášku? Šnad to má rádo hádanky, šnad jo, ne?" Usilovně se snažil vypadat přátelsky, alespoň pro tu chvíli, než zjistí něco víc o tom meči i o hobitovi, jestli je tu opravdu docela sám, jestli je dobrý k jídlu a jestli má Glum opravdu hlad." ⁶⁹

V příběhu se objevuje **motiv lesa**. Tolkien líčí tzv. Temný hvozd, který již podle názvu, bude lesem, jenž je plný podivných temných tvorů. Před vstupem do tohoto lesa jsou trpaslíci s hobitem několikrát důrazně varováni, ať se drží stezky. Tolkien opět respektuje archetyp lesa jako místa temných sil.

„Spali těsně schouleni k sobě a střídali se na stráž; a když přišla řada na Bilba, viděl ve tmě kolem sebe jejich třpyt, a občas se takový pár žlutých, červených nebo zelených očí na něj zahleděl docela zblízka, potom jejich svit pomalu potuchl a zmizel, a pak se znovu pomalu rozsvítil na jiném místě. A někdy se ty oči zaleskly ve větvích přímo nad ním, a to bylo nejděsivější. Ale oči, které se mu zamlouvaly nejméně, byly strašné bledé vyvalené bulvy. "Hmyzí oči," napadlo ho, "ne zvířecí oči, jenomže jsou nějak moc velké." ⁷⁰

Flóra hraje u Tolkiena podstatnou roli, v jeho příbězích má příroda duši. Lidé věřící v buddhismus mají k přírodě podobný vztah, jak je popisován v Tolkienovi. Ovšem on jde mnohem dál, nejen že mají stromy a jiné dřeviny duši, Tolkien jim dal dokonce i lidské vědomí.⁷¹

⁶⁹ TOLKIEN J. R. R. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*, s. 42.

⁷⁰ Taktéž, s. 75.

⁷¹ Přednášky V. Brčákové: předmět KČJ/LIMLZ, 2012/2013: zimní semestr.

Z příběhů je cítit dokonalý soulad člověka s přírodou, zejména hobiti vnímají přírodu velice kladně, což se odráží i na barvě jejich oblečení, mají rádi zelenou a žlutou. Také se věnují zemědělství, které je nezbytnou a přirozenou součástí jejich života.

S živými a mluvícími stromy se můžeme blíže setkat až v *Pánovi prstenů*. Ku příkladu dědek Vrbák se objevuje právě v něm. Neméně důležitými jsou tzv. enti, pastýři stromů, kteří na ně dohlížejí, a od skutečných stromů je nelze rozeznat. Tolkien původ entů ve svých příbězích neobjasnil, jsou opředeni tajemstvím, což je činí ještě půvabnějšími. V knize se pouze zmiňuje, že se jedná o nejstarší bytosti Středozemě, které byly stvořeny andělskými stvořeními.

Tolkienova láska k přírodě je připisována zejména době, kdy se jako osmiletý chlapec přestěhoval s rodinou na venkov. Tolkiena natolik uchvátila zeleň kolem něj, že se začal úzce zajímat o ochranu přírody. Tolkien se narodil do doby průmyslové revoluce, továrny ničící přírodu z duše nenáviděl.⁷²

2.1.3.4.2 C. S. Lewis

(29. listopadu 1898 – 22. listopadu 1963)

Život

Clive Staples Lewis, známý jako C. S. Lewis nebo pod přezdívkou Jack, byl anglický prozaik, básník, literární vědec a teolog, profesor středověkých a renesančních studií. Také literární kritik a beletrista.⁷³

Tento irský spisovatel se stal jedním z nejúspěšnějších autorů moderní britské historie. Proslavil se díky sériím příběhů *Letopisy Narnie*.

Stejně jako Tolkien vytvořil svou vybájenou Středozemi, tak i Lewis ztvárnil svůj svět známý jako Narnie.

Když se Lewis pokoušel o své prvotní pokusy literatury pro děti, rozhodl se je dát přečíst svým přátelům z řad Inklingů. Nemilé překvapení čekalo Lewise, když mu tehdy J. R. R. Tolkien doporučil, ať psaní zanechá, neboť jsou jeho příběhy nudné.⁷⁴

⁷² COLBERT, David. *Kouzelný svět Pána prstenů: okouzlující mýty, legendy a fakta v pozadí jednoho z nejslavnějších románů*. Praha: BB art, 2002. s. 46 – 48.

⁷³ <http://www.spisovatele.cz/clive-staples-lewis>. [cit. 2014-05-15].

Lewisovy *Letopisy Narnie* jsou klasickými iniciačními příběhy. Narnie je mytický svět, který má vlastní pravidla a do něhož mohou vstoupit pouze nevinné děti, a to prostřednictvím různých artefaktů (př. skříně či obrazu).

Zajímavostí je, jak se Lewis dostal k psaní příběhů o Narnii, které oslovují tisíce malých čtenářů po celém světě, neboť po většinu života neměl příliš kontakty s dětmi. Během války si spolu s bratrem vzali k sobě několik chlapců a dívek, kteří byli evakuováni z Londýna. Lewis měl tak možnost blíže poznat své budoucí recipienty spolu s jejich světem. S malými návštěvníky často rozprávěl o Bohu a vymýšlel pro ně různé příběhy. V roce 1945, na konci války, když děti odjely, se rozhodl, že jim povídání o Kristovi bude předávat i nadále, a tak na konci čtyřicátých let začal psát první z knih o Narnii - *Lev, čarodějnice a skříně*. Prvotní inspiraci k nápadu se skříní poskytla jedna zvědavá holčička evakuovaná do Kilns. Když byl s knihou téměř hotov, zrodila se mu v mysli postava lva Aslana, rozhodl se tedy příběh celý přepracovat a udělal z něj hlavní postavu.⁷⁵

Dílo:

Letopisy Narnie

- Lev, čarodějnice a skříně (1950)
- Princ Kaspian (1951)
- Plavba Jitřního poutníka (1952)
- Stříbrná židle (1953)
- Kůň a jeho chlapec (1954)
- Čarodějův synovec (1955)
- Poslední bitva (1956)

Letopisy Narnie jsou cyklem sedmi fantasy románů pro děti, který je považován za klasiku dětské literatury. Autor psal díla v rozmezí několika let, od roku 1949 do roku

---

⁷⁴ MURRAYOVÁ STONEOVÁ, Elaine. *Tvůrce Narnie C. S. Lewis*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2013. S 53.

⁷⁵ Taktéž.

1954. Tato série je Lewisovým nejpobulárnějším dílem, bylo dokonce vytvořeno několik adaptací pro rozhlas, televizi, divadelní jeviště a filmové zpracování.⁷⁶

Jednotlivé díly byly vydávány v různém pořadí a o doporučeném pořadí pro čtení celé série se často diskutuje mezi fanoušky. Pořadí, ve kterém byly knihy vydány, se totiž liší od „narnijské“ chronologie“, která vypadá takto: *Čarodějův synovec* (1955), *Lev, čarodějnice a skříň* (1950), *Kůň a jeho chlapec* (1954), *Princ Kaspian* (1951), *Plavba Jitřního poutníka* (1952), *Stříbrná židle* (1953), *Poslední bitva* (1956).

Knihy obsahují množství narážek na křesťanské idey, které jsou snadno dostupné mladším čtenářům, tím se zásadně liší od ostatních fantasy příběhů. První díl *Lev, čarodějnice a skříň* začíná v době, když je v Narnii zima, Jadis ovládla zemi a šíří se zprávy o návratu Aslana, kterým nikdo z obyvatel Narnie moc nevěří. Zde můžeme spatřit zřetelný odkaz k oslavám Krista a Vánocům. Naopak Aslanova smrt přichází na jaře – odkaz k Velikonocům a Kristově smrti. Avšak nabízí se otázka, zda jsou dnešní děti schopné tyto myšlenky odhalit. Knihy však nejsou nijak hutné a lze je číst jen pro jejich dobrodružnost, barevnost a bohatství myšlenek. Díky tomu si je mohou oblíbit děti i dospělí, křesťané i nekřesťané.

Kromě křesťanských motivů využívá Lewis také postavy z řecké a římské mytologie i britských a irských lidových pohádek. Lewis údajně zasadil své zobrazení Narnie do hornaté krajiny na jihovýchodě Severního Irska a části Rostrevoru s výhledem na Carlingfordské jezero. Lewis uvedl, že se při psaní této série inspiroval křesťanskými pohádkami George MacDonalda.⁷⁷

Letopisy Narnie si získaly řadu příznivců, ale najdou se i odpůrci. Lewis je často kritizován právě pro propagaci křesťanství ve svých příbězích a je obviňován také z rasismu, jelikož v jeho dílech jsou postavy s bílou pletí lepší než se snědou (Kalormeňané).

Chronotop fikčního světa:

Děj se odehrává v Narnii, jak bylo výše zmíněno. Je to velice rozmanitá země, která svým popisem podněcuje dětskou fantazii. Tato země má vlastní podnebí, vlastní tvory, dokonce i svůj čas. Žijí zde bájná stvoření, ale příznačnými postavami jsou mluvící zvířata,

⁷⁶ <http://www.spisovatele.cz/clive-staples-lewis> [cit. 2014-05-15].

⁷⁷ <http://cslewis.signaly.cz/> [cit. 2014-05-15].

jakým je například lev Aslan, který se objevuje ve všech dílech. I flóra je atypická, stromy v Narnii chodí a mluví. Narnie není však jedinou zemí mimo „náš“ svět, sousedí s dalšími zeměmi (Arkénie, Kalornie).

Jak vznikla Narnie, se můžeme dočíst v 6. díle (dle roku vydání) *Čarodějův synovec*. Stvořil ji lev Aslan.

„Narnie, Narnie, Narnie, procitni. Miluj. Mysli. Mluv. Bud’tež krácející stromy. Bud’tež mluvící zvířata. Bud’tež zázračné vody.“⁷⁸

Naopak v 7. díle se můžeme dočíst o zániku Narnie, kterou zničí právě samotný stvořitel Aslan. Děti zemřou během vlakového neštěstí v reálném světě, a dostanou se tak do skutečné Narnie, která je alegorií pro Ráj. Děti necítí smutek ze smrti, jsou šťastné, protože se ocitly v Narnii, kde na ně čekají blízcí, kteří již zemřeli. Všichni začínají žít nový nekonečný příběh plný dobrodružství v posmrtném životě.

"Žádný strach," odpověděl Aslan. "Cožpak jste to ještě neuhodli?"

Všem srdce poskočilo, jak je zaplavila divoká naděje.

"Ten vlak skutečně vykolejil," pravil Aslan jemně. "Váš tatínek a maminka a vy všichni jste — jak jste tomu říkali ve stínových krajích — mrtví. Škola skončila — prázdniny začínají. Sen je tentam — toto je ráno."

A jak mluvil, náhle už nevypadal jako lev; avšak to, co se začalo dít pak, je už tak veliké a krásné, že o tom neumím psát.

A pro nás tím tedy končí všechny příběhy a můžeme si na závěr plným právem říct, že naši hrdinové žijí šťastně až podnes (a ještě budou). Pro ně však to byl jen začátek opravdového příběhu. Celý jejich život v tomto světě a všechna jejich dobrodružství v Narnii, to byla jenom obálka a titulní stránka; teď konečně stáli na začátku první kapitoly velikého příběhu, který nikdo na světě nečetl — který nikdy nekončí — v němž je každá další kapitola lepší než ta předchozí.⁷⁹

Děti se dostávají do Narnie různými způsoby. Jednou stačí projít skříní, což se podařilo Lucince v díle *Lev, čarodějnice a skříně*. Jindy se hrdinové dostanou do fantastického světa pomocí obrazu či jsou vtaženi do rohu.

⁷⁸ LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie* (dále již jen LN) *Čarodějův synovec*.

⁷⁹ LEWIS, C. S. *LN: Poslední bitva*, s. 53.

Specifický je i čas, který v Narnii plyne jinak než v reálném světě, z něhož děti pocházejí. Jakmile malí hrdinové vstoupí do Narnie, stráví tam delší čas, v našem světě si nikdo nevšimne, že jsou děti pryč, neboť uplyne pouhý okamžik na rozdíl od času v Narnii.

Zvláštností v Narnii je rovněž fakt, že do něj mohou vstoupit pouze děti, nikoliv dospělí lidé. Proto se také hlavní lidské postavy v jednotlivých dílech liší, neboť děti dospívají a rostou.

V dílech je uplatňován dětský aspekt. Hlavní postavy jsou věkově blízké čtenářům, samotný děj je psán s ohledem na jejich věk.

„Budu vám vyprávět o tom,..“⁸⁰

Autor udržuje neustálý kontakt se čtenářem, jako tomu bylo u Tolkienu v *Hobitovi*:

„Znáte ty domy, kde vám připadá, že budete chodit celé hodiny a nikdy nedojdete na konec?“⁸¹

Charakter postav:

Jak již bylo uvedeno, lidští hrdinové se v jednotlivých dílech liší, tato skutečnost je zapříčiněna tím, že do Narnie mohou vstoupit pouze nevinné děti. Jakmile dospějí, jako by ztrácely svůj fantastický svět, ve který prve věřily (kromě závěrečného dílu *Poslední bitva*, kde se všichni opět sejdou v pravé Narnii s výjimkou Zuzany, která odmítla dětský svět, a tím i celou Narnii).

V prvním díle *Lev, čarodějnice a skříň* jsou hlavními postavami Lucinka, Zuzana, Petr a Edmund, jedná se o sourozence rodiny Pevensiových. Samotný příběh se v reálném světě odehrává během války, a proto jsou děti poslány z Londýna na venkov ke starému profesorovi. I zde můžeme vidět jistou paralelu mezi reálným a fikčním světem – v reálném světě probíhá válka a zároveň fantastický říše je ohrožena schylující se bitvou, která rozhodne o osudu Narnie.

Lev Aslan je nejdůležitější postavou, objevující se ve všech dílech, je archetypem, který odkazuje ke králi (lev – král zvířat). Reprezentuje statečnost, odvahu, udatnost. Jak

⁸⁰ LEWIS, C. S. *LN: Lev, čarodějnice a skříň*, s. 8.

⁸¹ Taktéž.

bylo výše zmíněno, Aslan je alegorií pro Ježíše, což dokazuje celá řada situací. Rovněž v dílech zosobňuje i Stvořitele. Aslan stvoří celou Narnii a vdechne jí život. Dále se obětuje za Edmunda, podobu beránka na sebe vezme v jiném díle (*Plavba Jitřního poutníka*) a v neposlední řadě vstane z mrtvých. V díle *Princ Kaspian* se Aslan blíží k bitevnímu poli a kolem něj se formuje veselá družina věrných, všechno obrůstá zelenými větvemi, růžovými keři, na ulici se Telmaríni před narnijskými bytostmi dávají na útěk, jen málo z nich zůstává, např. školačka Gvendolína (opět alegorie: když se začalo šířit křesťanství mezi pohany, jen hrstka z nich se stala věřících); nějaký muž bije malého kluka holí a ve chvíli, kdy je mímí Aslanův průvod, hůl rozkvetne a on se stává stromem pevně zakořeněným v zemi, chlapec se s radostí přidává k Narnijanům; na konci cesty Aslan zachraňuje Kaspianovu chůvu před smrtí svých dechem, který je životadárný. Opět jsou zde v alegorické rovině ukázány Ježíšovy zázraky. Když se všichni mylně domnívají, že Aslan zemřel, jediná Lucinka v jeho existenci věří, a proto ho uvidí. V díle *Princ Kaspian* je tak rozvíjené poselství víry, které bychom mohli formulovat asi takto: Je těžké uvěřit v něco, co nevidíte, o čem se nemůžete na vlastní oči přesvědčit a ještě tomu důvěřovat natolik, že vydáte svůj vlastní život všanc. Dokud děti vede strach, Aslana neuvidí, teprve v okamžiku, kdy na něj opět uvěří, zjeví se i jim.

Aslan je i příkladem pro lidské hrdiny, často pomůže až v poslední chvíli, aby vyzkoušel sílu a odvalu malých hrdinů. Objevuje se zpravidla nečekaně, když má Narnie potíže. Lewis však pracuje i s detaily, aby Aslana připodobnil k Ježíši. Stejně jako v našem světě užíváme slovní spojení „Pane Bože“, „Pro Krista pána“ apod. i obyvatelé Narnie mají zažitě podobné výrazy, avšak ve spojení s Aslanem.

„U Aslana!“ zvolal Kaspian. „Snad nechceš říct...“⁸²

Bílá čarodějnice Jadis je hlavní zápornou postavou v prvních dvou dílech *Letopisů Narnie*, zatímco Aslan znázorňuje Ježíše Krista, ona je tou, která představuje v alegorické rovině Satana (bílá barva odkazuje ke sněhu: sníh, led – studený – bez citu).

Sourozencům Pevenseiovým, vstupujících do Narnie skrz skříň, jsou prisuzovány buď dobré, nebo špatné vlastnosti. **Petr** je nejstarší ze sourozenců, proto se snaží ostatní vést a usměrňovat Edmunda, v Narnii je uznávaným zejména pro svou odvalu. **Zuzana** je druhou nejstarší ze všech sourozenců. Je velice zodpovědná a obezřetná. **Edmund**

⁸² LEWIS, C. S. *LN: Plavba Jitřního poutníka*, s. 263.

Pevensei je druhý nejmladší sourozenec ze čtveřice, je zpočátku škodolibý a zradí své sourozence, když se domluví s Bílou čarodějnici. Kvůli němu zemře lev Aslan, který se pro něj obětuje. Edmund coby zrádce v alegorizovaném křesťanském příběhu zaujímá roli Jidáše, který zradil pro peníze (zde pro turecký med). V jeho chování se ukrývá lstivost a proradnost. Lucinka je nejmladší, velice vnímavá dívka, která v prvním díle objeví Narnii. Při prohlídce domu Lucinka nalezne onu skříň, která ji dovede do Narnie. Její kladnou vlastností je především laskavost a nesobeckost. Není náhodou, že Narnii objeví právě Lucinka, neboť je nejmladší ze čtveřice sourozenců, a tudíž její dětská duše je nejvíce nevinná, dokáže nejsnáze uvěřit a řídit se hlavně srdcem. Na počátku příběhu, když vstoupí poprvé do Narnie, se setkává s faunem panem Tumnusem.⁸³

Již na prvních řádcích můžeme zřetelně vidět, jak se Lewis dokáže přesvědčivě vžít do dětské duše, která ještě věří v jiné světy a kouzlené bytosti. Kdyby prostřednictvím skříně vstoupil do Narnie někdo starší, nejspíš by byl mnohem více v šoku z místa, kde se ocitl, a nemohl by tomu uvěřit. Avšak samotná Lucinka se nad těmito věcmi vůbec neudivuje.

„Asi za deset minut dorazila pouliční svítilně. A jak tam tak stála – dílem se divila, kde se v lese bere pouliční svítilna, a dílem uvažovala, co dál – uslyšela, že se k ní blíží nějaké kroky.“⁸⁴

Lucinka se nijak zvlášť nepozastavuje nad tím, že se objevila v jiném světě, když prošla skříní, ale naopak jí přijde velice zvláštní, že se v lese objevila pouliční lampa.

Eustác vystupuje v *Plavbě Jitřního poutníka*. Je bratrancem sourozenců Pevensieových. Z počátku své bratrance nemá příliš v lásce, je velice zlomyslný a myslí jen na sebe. Jeho postava je v příběhu alegorizací pro hamižnost, jeden ze smrtelných hříchů. Během putování po Narnii se jeho charakter začne měnit a stane se z něj úplně jiný člověk. Aby došel k celkové proměně, musí se zbavit staré dračí kůže (předchozího chybně vedeného života), omýt se ve vodě. Tento proces očištění je alegorií pro křest.

⁸³ MURRAYOVÁ STONEOVÁ, Elaine. *Tvůrce Narnie C. S. Lewis*. Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2013, s. 53.

⁸⁴ LEWIS, C. S. *LN: Lev, čarodějnice a skříň*.

Motivy:

Jak bylo výše několikrát zmíněno, v Lewisových příbězích se objevují křesťanské motivy. Ty upozorňují čtenáře na Kristův příběh, v němž Aslan je zobrazením Krista. V díle *Čarodějův synovec* Aslan stvoří svým zpěvem Narnii, jako Bůh stvořil Zemi. Uvedme další příklad, ve kterém Aslan symbolizuje Boha. Ve *Stříbrné židli* autor vylíčil situaci, která připomíná, jak Bůh Mojžíšovi na Sínaji ukázal záda své slávy. Lev Aslan, který v příbězích znázorňuje Boha, posílá děti zpět do Anglie, Julie se ho ptá, jestli se vrátí s nimi. Aslan jí však odpoví, že i když tam s nimi bude, uvidí jen jeho záda.⁸⁵

„Pak ... otočil svá zlatá záda ke škole a svůj vladařský obličej ke svým vlastním územím.“⁸⁶

Lewis se také v každém díle zaměřuje na nějaký hřích, špatnou lidskou vlastnost. Například v 1. díle *Lev, čarodějnice a skříň* poukazuje na **nenasytnost**, a to v podobě Edmunda, který má slabost pro turecký med, jenž mu nabízí Jadis, a on tak zradí své sourozence. V Narnii je zvykem, že zrada je trestána krví, a proto žádá Jadis Edmundovu krev, který je nakonec vykoupen Aslanem, jenž se za něj obětuje (viz Kristovo obětování).

S **lakotou** se můžeme setkat v *Plavbě Jitřního poutníka*. Nositelem této vlastnosti je tentokrát bratranec Eustác, který během putování nalezne dračí poklad a chce si ho všechen odnést. Kvůli své hrabivosti se promění v draka. Eustác začne v dračí podobě pociťovat, jak moc je taková příšera osamělá. Postupně si uvědomuje, co byl za člověka. Aby se přeměnil zpátky v člověka, musí prožít velkou bolest v podobě Aslanových drápů, a tak shodit dračí kůži.

„Pak ten lev řekl - ale nevím, jestli mluvil: „Budeš se muset nechat svléknout ode mne.“ Bál jsem se těch jeho drápů, to ti můžu říct, ale teď už jsem si fakt skoro zoufal. Tak jsem sebou prostě plácl na záda a nechal jsem ho, ať si dělá, co chce. Když do mě poprvé zaťal drápy, myslel jsem, že mi je rovnou vrazil do srdce. A jak začal trhat kůži dolů, bolelo to

⁸⁵ PAYNEOVÁ, Leane. *Skutečný a přítomný. Myslenkový svět C. S. Lewise*. Praha: Návrat domů, 2006, s. 15-16.

⁸⁶ LEWIS, C. S. *LN: Stříbrná židle*, s. 164.

víc než všechno, co jsem kdy v životě zažil. Vydržel jsem to jen kvůli té radosti, jakou člověk měl, když cítil, že to jde dolů.“⁸⁷

Po svléknutí kůže se má na rady Aslanovy omýt ve studánce, aby došlo k úplné proměně. Motivem čisté vody ze studánky autor odkazuje ke křtu, který symbolizuje nové zrození, počátek nového života. Eustác je tím od hamižnosti zcela očištěn a stává se novým a lepším člověkem.

V tomtéž díle na ostrově Mrtvá voda Kaspian s Edmundem podlehnou mamonu, oba si činí právo na vlastnictví vody, která vše přeměňuje ve zlato, její vlastník by vládl všemu a všem. Musí kolem projít lev Aslan, aby je vytrhl z pokušení, omámení mysli, oba litují svého jednání. Těž postava Lucinky prochází zkouškou pokušení. Ve velké kouzelnické knize, která v alegorické rovině představuje knihu života, lze v ní totiž listovat jen dopředu, nikdy ne zpět, narazí na magickou formuli, která by ji učinila nejkrásnější ženou, od pokušení ji odradí Aslan, který ji donutí stránku otočit. Nikdy se nikdo nedozví, co by se stalo, kdyby se v minulosti zachoval jinak. Lucinka po té přečte kouzlo, které činí skryté věci viditelnými, zviditelní i Aslana.

V díle *Sříbrná židle* se objevuje hřích v podobě **lenosti**, která postihne Julii.

V *Poslední bitvě* se Lewis zabývá **závistí**. Opičák Podšívka a oslík Zmatík se pokoušejí vydávat za Aslana. Podšívkovy vydávání se za Aslana vede k rozpadu celé společnosti, Aslan nakonec zasáhne, Narnii zničí a odchází s ostatními do pravé Narnie - Ráje.

„Aslan přikázal: "Teď udělej konec." Obr mrštil svým rohem do moře. Pak vztáhl jednu ruku — vypadala úplně černá a dlouhá tisíce kilometrů — a natahoval ji oblohou dál a dál, až ke slunci.

Posléze slunce popadl a zmáčkl v dlani, jako by člověk zmáčkl pomeranč. A okamžitě nastala úplná tma“.⁸⁸

Některé tyto hříchy jsou přímo zastoupeny nějakým zvířetem, které je symbolem pro danou vlastnost. Ku příkladu hamižnost symbolizuje **drak**, který se vyskytuje shodně i v *Hobitovi* a rovněž odkazuje k lakotě a touze po pokladu. Drak není jen sobeckou příšerou, která hromadí poklady, ale též velice osamělým stvořením. Jednou z příčin této

⁸⁷ LEWIS, C. S. LN: *Plavba Jitřního poutníka*, s. 114 – 115.

⁸⁸ LEWIS, C. S. LN: *Poslední bitva*, s. 45.

osamělosti je fakt, že ač se draci živí jinými zvířaty a lidmi, nejraději však mají dračí maso.⁸⁹

Aslan proměnil pyšného prince v **osla**, který má znázorňovat lidskou hloupost a zesměšnit pýchu.

Dalším důležitým motivem je **cesta**. V díle *Princ Kaspian* se Petr, Zuzana, Edmund a Lucie opět dostanou do Narnie, neboť je princ Kaspian přivolá troubením na Zuzanin roh. Kvůli vládě Miraze je země zpustošená, malí hrdinové nyní chápou, proč byli přivoláni zpět do Narnie, a vydávají se na cestu ke Kaspianově armádě. Jejich putování je však složitější, než předpokládali, protože Narnie se za ta léta proměnila k nepoznání, proto zanedlouho bloudí lesem. Zde Lucinka spatří Aslana, který ji vybízí, aby jej následovali. Nikdo jiný ho však neviděl. Jediná Lucinka věří, že není mrtvý, a tak musí přesvědčit ostatní, aby se vydali tou správnou cestou. Zbylé skupině se však nechce honit za přízrakem, a tak jdou opačným směrem. Brzy poté zjistí, že skutečně zabloudili. Nakonec následují Lucinku, kterou Aslan vyvede z lesa. Jakmile i ostatní uvěří srdcem, poté uzří Aslana také.

V 3. díle se dočteme o autorově postoji k sebevraždě. V závěru příběhu, když se hrdinové ocitnou před samotným Rájem, princ Kaspian žádá Aslana, aby mohl také do Ráje. Aslan je jeho prosbou rozezlen a vyčte mu, že jde o pouhý rozmar, že ještě nenadešel jeho čas. Lewis dává svým čtenářům najevo, že si mají vážit svého života.⁹⁰

Lewis se snažil jednoduše a zábavně podat dětem příběh o křesťanství, varuje je před smrtelnými hříchy. Jeho příběhy mají čtenářům sdělit něco důležitého o životě. Drama, které zažívají hlavní hrdinové, má nejen náboženský podtext, ale i výchovnou funkci, která je u příběhů pro děti potřebná.

⁸⁹ PAYNEOVÁ, Leane. *Skutečný a přítomný. Myslenkový svět C. S. Lewise*. Praha: Návrat domů, 2006, s. 48.

⁹⁰ Přednášky V. Brčákové: předmět KČJ/LIMLZ, 2012/2013: zimní semestr.

2.1.3.4.3 J. K. Rowlingová

(*31. července 1965),

Život

Joanne Rowlingová, píšící pod jménem Joanne Kathleen Rowlingová, je britská spisovatelka, která se proslavila díky řadě knih o čarodějnickém učni Harry Potterovi. Tato knižní série dosáhla celosvětového úspěchu a řady ocenění.

Kromě psaní knih o Harry Potterovi je Rowlingová známá také svým životním příběhem. Z ženy žijící na sociálních dávkách se stala během pěti let multimilionářkou.

Po ročním pobytu v Paříži, který byl součástí jejích vysokoškolských studií, se vrátila do Anglie, kde pracovala hlavně pro Amnesty International. Nápad sepsat příběh o kouzelnickém učni dostala během cesty vlakem z Manchesteru do Londýna. Na cílové zastávce měla již vymyšlenou většinu postav a základní děj prvního dílu série – *Harry Potter a kámen mudrců*.⁹¹

Po obrovském úspěchu prvního dílu napsala Rowlingová šest dalších pokračování a tři doplňkové knihy, které byly vydány ve prospěch nadace Comic Relief.⁹²

Dílo:

Knihy o Harrym Potterovi

- Harry Potter a kámen mudrců (1997)
- Harry Potter a tajemná komnata (1998)
- Harry Potter a vězeň z Azkabanu (1999)
- Harry Potter a ohnivý pohár (2000)
- Harry Potter a Fénixův řád (2003)
- Harry Potter a princ dvojí krve (2005)
- Harry Potter a relikvie smrti (2007)

⁹¹ <http://www.csfd.cz/tvurce/35797-j-k-rowling/>. [cit. 2014-05-19].

⁹² Taktéž.

Doplňkové knihy k HP

- Famfrpál v průběhu věků
- Fantastická zvířata a kde je najít
- Bajky barda Beedleho

Harry Potter je určen zejména dětem, avšak děj jednotlivých dílů se stává stále temnější. Záměrem Rowlingové je, aby čtenář s Harrym dospěl stejně jako hlavní hrdina, poslední díl *Harry Potter a relikvie smrti* je nejtemnější díl, jak napovídá samotný název, smrt je zde velice častým motivem a mnozí umírají.

V kompozici vypravěč využívá zejména chronologického postupu, dále se čtenář postupně dozvídá o dalších událostech (jako například o Harryho rodině) retrospektivním pohledem.

Chronotop fikčního světa

Fantazijním světem jsou Bradavice, místo, kde se čaruje, v okolí žijí nadpřirozené bytosti. Kvikáلكov je fiktivní město v Anglii, kde naopak žijí mudlové, obyčejní lidé, kteří neumějí kouzlit. Přejížděním místem, jak se dostat z „mudlovského“ světa, je nástupiště 9 a 3/4, které nalezneme na londýnském nádraží mezi nástupišti 9 a 10, tedy obyčejném mudlovském místě. Zde jezdí expresní vlak přímo do Bradavic. V dalším díle se Harry s Ronem dostanou do školy pomocí létajícího auta, neboť vlak nestihnou.

Avšak tento nevšední svět plný magie, kouzelných předmětů a poštovních sov se v něčem zásadně odlišuje od jiných takovýchto světů (jako např. Narnie). Víme totiž, kde se nachází – v Anglii, ač ho na žádné, ani mudlovské, mapě nenajdeme. I samotná cesta do Bradavic vlakem nepřipomíná nic neobvyklého, neliší se od klasických vlaků, které odvázejí anglické děti do internátních škol, pomineme-li samozřejmě samotná kouzla. Rovněž i do Příčné ulice se Harry s Hagridem dostanou zadní stěnou jedné obyčejné londýnské hospůdky. Všechna tato kouzelná místa jsou součástí našeho časoprostoru, jsou však začarována, aby odpuzovala lidi. Vypravěč také v 1. díle podotýká, že mudlové jsou velice nevšimaví lidé, kteří si zvláštních věcí zřídka všimnou a zajímají se jen o sebe.⁹³

⁹³ BAGGET, David, KLEIN, Shawn. *Harry Potter a filosofie – Kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. Praha 2009, s. 274 – 291.

V příbězích je zmíněno několik míst, která skutečně na naší planetě existují:

„Charlie teď v Rumunsku studuje draky a Bill dělá v Africe něco pro Gringottovy,“ řekl Ron.“⁹⁴

Z předešlých indicií je zřejmé, že svět Harryho Pottera se odehrává v naší současnosti (na rozdíl od Tolkienovy Středozemě).

Další odlišností je skutečnost, že mudlové o kouzelnickém světě vědí, někteří se ho bojí a odmítají ho (viz Durseylovi), jiní ho zas mají rádi a jsou šťastni, že jejich dcera může studovat školu kouzel (viz rodiče Hermiony). Oba světy se vzájemně prolínají, do světa mudlů přilétají sovy s dopisy z Bradavic, nebo Harry s Ronem letí začarovaným autem do Bradavic nad Londýnem.⁹⁵

Posledním, a zásadním bodem je fakt, že ve škole se vyučují vědy a disciplíny čar a magie. Žáci mají učební pomůcky, knihovnu, skládají zkoušky (jako v klasických běžných školách). Kouzla zde nejsou brána jako cosi nevysvětlitelného, jedná se o přesné postupy a zařikadla, která se ve škole vyučují jako běžný chemický pokus.

Podstatnou součástí kouzelnického světa je právě škola kouzel v Bradavicích, monumentální hrad, který v sobě skrývá nesčetně schodišť a chodeb. I v tomto případě mudlové školu nevidí, neboť je začarována tak, aby vypadala jako pouhá zřícenina, kde hrozí nebezpečí úrazu. Bradavice jsou rozděleny podle jednotlivých kolejí: Nebelvír, Zmijozel, Mrzimor, Havraspár. Jejich jména čtenáři naznačují, jací studenti se v jednotlivých skupinách vyskytují.

*„... Možná tě čeká Nebelvír,
kde mají chrabré srdce;
odvaha, klid a rytířskost
jdou u nich ruku v ruce.
Nebo tě čeká Mrzimor:
máš jejich mravní sílu,
jsou čestní a vždy ochotní
přiložit ruku k dílu;
či moudrý starý Havraspár,*

⁹⁴ ROWLINGOVA, J. K. *HP a kámen mudrců*, s. 129.

⁹⁵ BAGGET, David, KLEIN, Shawn. *Harry Potter a filosofie – Kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. Praha 2009, s. 274 – 291.

*pokud máš bystrou hlavu,
tam důvtipní a chápaví
vždy najdou cest a slávu.
Nebo to bude Zmijozel,
kde nastane tvá chvíle
ti ničeho se neštítí,
by svého došli cíle. ...⁹⁶*

Kromě studentů a učitelů se zde objevují i duchové, jimiž jsou například skoro bezhlavý Nick, který je nebelvírským duchem, nebo ufnukaná Uršula, jež se zjevuje na dívčích umývárkách. I okolí školy jasně poukazuje na fakt, že se jedná o fantaskní svět, pozemky Bradavic obklopuje Zapovězený les, který je plný kouzelných bytostí, jako jsou kentauři, jednorožci, trollové apod.⁹⁷

Série příběhů o prostupnosti kouzelnického a lidského světa se spíše přibližuje lewisovskému typu literatury. Harry a jeho přátelé však v paralelních světech neprožívají kvalitativně odlišné příběhy, jako je tomu například v Narnii. Důkazem toho je čas, který ubíhá shodně jak v reálném, tak v kouzelnickém světě. V lidském světě tráví Harry Potter prázdniny, zatímco školní období prožívá ve škole v Bradavicích, která se podobá typu anglických internátních škol. Děj je zasazen vždy do stejného časového rámce, školního roku v Bradavicích. Rowlingová ve svých příbězích často opakuje určité události, jako je oslava Vánoc, která je ve škole velkou událostí.⁹⁸

Charakter postav

Hlavní postavou je bezesporu **Harry Potter**, jehož jméno je v názvu každého dílu. Harry je výjimečný chlapec, který je v kouzelnickém světě někdo. Ten, kdo přežil, když byli zavražděni jeho rodiče, a jemuž zanechal „pouhou“ jizvu na čele samotný Voldemort, když pomíneme fakt, že přišel o své rodiče.

⁹⁶ ROWLINGOVA, J. K. HP: Kámen mudrců, s. 142

⁹⁷ BAGGET, David, KLEIN, Shawn. *Harry Potter a filosofie – Kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. Praha 2009, s. 274 – 291.

⁹⁸ URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia, s. 246 – 248.

Harry však vyrůstá od narození v obyčejném světě u tety a strýce, kteří ho nemají v lásce a považují ho pouze za přítěž a příživníka celé rodiny, dávají mu to patřičně najevo. Harry je v tomto světě outsiderem, nemá přátele a je hubeným chlapcem, který je více obětí šikany svého bratrance a jeho přátel než hrdinou. To vše se změní, když se dozví, že je kouzelníkem a jede do školy Bradavic a kouzel. Do té doby Harry vůbec netuší, že jeho rodiče byli kouzelníky, sám se velice podceňuje.

... „*A co jsou Zmijozel a Mrzimor?*“

„*To jsou koleje. Celkem jsou v Bradavicích čtyři. Každý říká, že v Mrzimoru jsou samí trumberové, ale –*“

„*Tak to určitě přijdu do Mrzimoru,*“ *prohlásil Harry sklesle....*⁹⁹

V Bradavicích nachází své pravé já, získá nejlepší přátele (Hermionu a Rona) a mnoho dalších. Velkým učitelem je mu ředitel Bradavic, Brumbál.

Harry v jednotlivých dílech postupem času dozrává a dospívá. Se svým slabším fyzickým zjevem se Harry vypořádal velmi dobře, ve famfrpálu se doslova nalezne, objeví v sobě mrštnost, šikovnost, jeho hubenost je mu zde naopak výhodou, díky tomuto sportu v sobě nachází odvahu a sebejistotu - svou identitu. V prvním díle je mu pouhých jedenáct let, v posledním je již sedmnáctiletým teenagerem a pozná svou první lásku.

Jeho spolubojovníky se zlem jsou Hermiona s Ronem, tato trojice v dílech prochází mnohými zkouškami a nebezpečím.

Nelze opomenout Harryho temnou stránku, které se velice obává, a má k tomu jistě dobré důvody. Harry a Voldemort mají totiž velmi mnoho společného, i když oba inklinují k opačným pólům dobra a zla.

Oba prožívají své dětství bez rodičů, které je plné útrap a útisku. Jak Harry, tak Voldemort mají hůlky, které obsahují pera z Fénixe, z mytologického hlediska pocházejí od archandělů – padlého Lucifera a dobrého anděla, který zůstal u Boha.¹⁰⁰

Není náhodou, že moudrý klobouk se velmi dlouho rozmýšlel, kam má Harryho zařadit, zdali do Nebelvíru nebo Zmijozelu. Nakonec zvítězil Nebelvír, neboť to bylo Harryho přání. V každém z nás je kus temnoty, avšak záleží jen na nás, jak se s ní ve svém životě vypořádáme a za co budeme bojovat. Když Harry pochybuje, je mu nápomocen

⁹⁹ ROWLINGOVA, J. K.: *HP a kámen mudrců*, s. 98.

¹⁰⁰ JUNG, Mathias. *Kouzlo sebeuskutečnění: Harry Potter v nás*. Praha: Portál, 2012, s. 148 – 149.

Brumbál, neboť se mu snaží vysvětlit, že i když dva lidé mají mnoho společného, mohou být velice odlišní.

„O tom, jací jsme doopravdy, Harry, mnohem víc než naše schopnosti vypovídá to, co si sami zvolíme.“¹⁰¹

Dalším společným bodem je skutečnost, že Harry ovládá hadí jazyk. Voldemort při vraždě jeho rodičů nevědomky předal část sebe Harrymu, a tím jsou oba spojeni. V pátém díle graduje Harryho temná stránka, když se mu zdá, že je hadem a útočí na své blízké. Tento okamžik Harryho velice vyděsí a začíná o sobě pochybovat. Profesor Snape Harrymu vysvětlí, že má s Voldemortem jakési pouto díky jizvě, které je spojuje, a díky němuž se Voldemort může nepozorovaně vkrást do jeho mysli, zejména ve spánku. Snape ho učí, jak svou mysl před Voldemortem ochránit a ovládnout.¹⁰²

Významnou postavou je **Ron**, který je již od začátku nejlepším kamarádem Harryho a sdílí spolu veškerá dobrodružství i nebezpečí. Jejich vztah je téměř bezproblémový, když pomineme fakt, že Ron na Harryho slávu čas od času žárlí. Jeho pozice není nijak snadná, není jednoduché být nejlepším přítelem slavného Harryho Pottera, ale až tím druhým. Neuvědomuje si, že jeho štěstí spočívá v něčem jiném, v rodině. Naopak Harry si je toho velmi dobře vědom, touží po rodině, jako jsou Weasleyovi, kterou Ron bere jako samozřejmost. Je považován za takového nešikovného smolaře, který se často dostane do problémů. Má dobré srdce a společně s Harrym a Hermionou tvoří nerozlučnou trojici.

Komplikovanější vztah má Ron s Hermionou, neboť jsou velice rozdílní. Hermiona je cílevědomá, často arogantní a pečlivá dívka, proti tomu Ron je lajdácký chlapec, veselý pohodař, který si Hermionu neustále dobírá. Takto ji charakterizoval Ron ještě předtím, než se z nich stali přátelé:

„Ta holka je namouduši děsná!“¹⁰³

Výrazná změna nastane v okamžiku, když je Hermiona na dámských toaletách, kde je ohrožována trollem. Harry s Ronem jí jdou na pomoc.

¹⁰¹ ROWLINGOVA, J. K.: *HP a tajemná komnata*, s. 280.

¹⁰² JUNG, Mathias. *Kouzlo sebeuskutečnění: Harry Potter v nás*. Praha: Portál, 2012, s. 148 – 149.

¹⁰³ ROWLINGOVA, J. K.: *HP a kámen mudrců*, s. 162.

„Od tohoto okamžiku byli s Hermionou Grangerovou kamarádi. Jsou věci, které musíte prožít společně, abyste toho druhého začali mít rádi, a omráčit horského trolla, vysokého dvanáct stop, k takovým věcem určitě patří“¹⁰⁴

Jak všichni v dílech postupně dospívají, Ron začíná vidět Hermionu v jiném světle, již ne jako pouhou kamarádku, a ač to nějakou chvíli potrvá, nakonec si přizná, že Hermionu miluje, a i ona opětuje jeho lásku.

Třetí z trojice je **Hermiona**, která je popisována jako nehezké děvče. Rowlingová této postavě ponechala tradiční roli dívky, která je chytrá, avšak krásou příliš neoplývá. Mezi její přednosti patří racionální uvažování a bystrost, díky těmto vlastnostem pomůže Harrymu vyřešit mnohé svízelné situace. Často je napadána svými spolužáky (např. Malfoy a jeho přátelé) za to, že jsou její rodiče obyčejní mudlové, neustále proto dokazuje svou učenlivostí a pílí, jak výborná kouzelnice je. Dokáže odpovědět jako jediná na všechny otázky učitelů a nerada prohrává. Zde se nabízí úvaha, nakolik je Hermiona bystrá a inteligentní a nakolik vše dohání především studiem, aby byla ve třídě nejlepší. Připomeneme-li si situaci, v níž se na začátku příběhu Hermiona ocitá s trollem na záchodcích, očekávali bychom, že si s ním dokáže sama hravě poradit pomocí kouzla, ale není tomu tak a na pomoc přicházejí přátelé. Proto se domníváme, že Hermiona je spíše průměrně inteligentní dívka, která vše dohání zejména tvrdou dřinou a studiem. Avšak její píle a soustavné studium jsou jí a jejím přátelům mnohdy velice prospěšné a pomohou jim často v nebezpečných situacích.

Další významnou postavou je **Brumbál**, ředitel školy Bradavic a kouzel. V Harryho bezpodmínečně věří a je mu dobrým rádcem. Brumbál je archetypem pro učitele, mudrce. Tato postava v příběhu umírá, avšak jeho smrt není zbytečná. Brumbál je představitelem tolerance, je opakem autoritářského učitele a fanatika, nikdy nevnucuje ostatním své hodnoty a názory. Nemůžeme však říci, že by toleroval zlo, které se v příbězích objevuje.

Voldemort je postava zosobňující hlavní zlo a absolutní moc, „ten, jehož jméno nesmíme vyslovit“ („pán zla“, „ty víš kdo“), pouze Harry toto pravidlo nesčetněkrát porušil. Zabil jeho rodiče, ale Harrymu po něm zůstala pouze jizva na čele. Tím mu předal některé jeho dovednosti, jako je ovládání hadí řeči. Proto se často Harry obává, je-li tím pravým.

¹⁰⁴ ROWLINGOVA, J. K.: *HP a kámen mudrců*, s. 168.

Nyní si přiblížíme postavu **Hagrida**, který je neodmyslitelnou součástí školy v Bradavicích a rovněž i života Harryho Pottera. Hagrid je poloobr, který pracuje v Bradavicích jako hajný a klíčník. V Harryho životě hraje roli ochránce a přítele. Jeho obrovitá a odolná postava je v kontrastu s jeho láskyplnou a citlivou duší. Hagrid má specifické koníčky, chová rád zvířata, měl nesčetně zvířecích mazlíčků: draka, trojhlavého psa Chloupka, obřího pavouka apod. Je přítelem Brumbála a Harry s Ronem a Hermionou si ho ihned oblíbí a spřátelí se s ním.

Všechny postavy jsou schematické a snadno rozlišitelné na dobro a zlo, až na jednu postavu - **Snapea**. Na první pohled je tato postava považována za čistě záporného hrdinu, avšak Snape je kouzelník objevující se ve skutečnosti na obou stranách – na jedné straně jako smrtijed, vyznavač černé magie, podporující Voldemorta, na straně druhé jako profesor, který podává informace členům Fénixova řádu. Jeho situace je nelehká a velice často je napadán přívrženci Voldemorta, kteří mu nedůvěřují.

„Tak prosím,“ vyběhl Belatrix, „z jakého důvodu mi nedůvěřuješ?“

„Ze stovky důvodů!“ zahřímala, vystoupila ze svého místa za pohovkou a vztekla bouchla sklenicí do stolu. „Odkud mám začít? Kdes byl, když Pán zla padl? Proč ses ho nikdy nepokusil najít, když zmizel? Cos dělal celá ta dlouhá léta, která jsi strávil pod Brumbálovou ochranou? Proč jsi Pána zla zastavil, když se chtěl zmocnit Kamene mudrců? Proč ses okamžitě nevrátil, když se Pán zla znovu zrodil? Kdes byl před několika týdny, když jsme sváděli bitvu o to, abychom pro Pána zla získali tu věštbu? A proč, Snape, je Harry Potter dosud naživu, když je ti už pět let vydán na milost a nemilost?“¹⁰⁵

Severus se zaváže Brumbálovi, že bude Harryho chránit, avšak činí to tak, že o tom nemá kromě Brumbála nikdo ani tušení, naopak Snape se ukazuje po celou dobu spíše jako ten, který se staví proti Harrymu. Aby ho zachránil a neprozradil se, je nucen zabít Brumbála, protože uzavřel neporušitelný slib, který chrání Malfoye, Brumbál si je toho vědom, a tak donutí Snapea přísahat, že ho zabije, bude-li to potřeba, a obětuje se.

Severus Snape je princem dvojí krve, což je název pro 6. díl, neboť pochází ze smíšené rodiny – otec byl mudlem a matka čarodějka. Jeho špatný vztah k otci je důvodem celoživotní nenávisti, kterou pociťuje k mudlům. Jedinou výjimkou se v jeho životě stala Harryho matka, Lily, kterou miloval. Vzhledem ke Snapeově osobnosti lze říci,

¹⁰⁵ ROWLINGOVA, J. K.: *HP a princ dvojí krve*, s. 39.

že dvojí krev rovněž odkazuje jak k dobru, tak ke zlu. Autor tak poukazuje na skutečnost, že každý má v sobě temnou stránku a je jen na nás, k jaké straně se přidáme. Harry a Snape si k sobě nikdy společnou cestu nenajdou, Harry se příliš podobá svému otci, ale Snape mu nejednou zachrání život, aniž by to Harry tušil (př. pošle k Harrymu patrona stříbrné laně, a tím zařídí, že se k němu dostane meč G. Nebelvíra, aby mohl tak zničit viteál). Harry se dozvídá až po Snapeho smrti, že ho po celou dobu chránil.

Motivy:

V sérii HP se některé motivy opakují. Spisovatelka zasadila děj vždy do stejného časového rámce. Každý díl začíná koncem prázdnin v Kvikáلكově, kde Harry tráví svůj čas, celý příběh se pak odehrává během školního roku a končí právě jím.

Motiv přátelství je důležitým motivem ve fantasy literatuře. Hlavní hrdina prožívá dobrodružství zpravidla se svou skupinou. Není tomu jinak ani v HP, Rowlingová kladla velký důraz právě na nerozlučitelné přátelství s Ronem a Hermionou, bez něhož by dobro nad zlem nezvítězilo. Záporné postavy uzavírají také určitá spojení, ale za jiným účelem, než je tomu u kladných hrdinů, kteří upřednostňují dobro druhých před svým osobním. Voldemort se nezajímá o své přívržence, jsou pro něj pouhými nástroji k dosažení svého cíle.

Vzhledem k faktu, že Harry v jednotlivých dílech postupně dospívá, nevyhnu se mu ani první citová vzplanutí, objevuje se zde **intimní motiv** (motiv lásky). Náklonnost pocití k dívce Cho, s níž zakusí první polibek, avšak opravdovou lásku zažije až s Ginny Weasleyovou.

„Pocítil zvláštní podrážděné bodnutí, když od něj odcházela a zavlál za ní závoj dlouhých rudých vlasů. Přes léto si natolik zvykl na její každodenní přítomnost“¹⁰⁶

Můžeme zde nalézt i **motiv smrti**, zejména v závěrečných dílech, které jsou temnější oproti předchozím. Zemřou mnohé důležité postavy, uvedme alespoň ty

¹⁰⁶ ROWLINGOVA, J. K.: *HP a princ dvojí krve*, s. 115.

nejpodstatnější – Brumbál, Harryho učitel a rádce, Sirius Black, Harryho kmotr, kterého si Harry velice vážil a byl jeho přítelem.

Dalším motivem je **zrcadlo**. V HP se objevuje zrcadlo z Erisedu (pozpátku desire=touha), které Harry objeví zcela náhodně. Spatří v něm sebe se svými rodiči. Naopak Ron v něm vidí sebe, jak drží pohár famfrpálu. Harry je zrcadlem doslova uchvácen a chodí k němu téměř každý den. Brumbál mu vysvětlí, že lidé v něm vidí to, po čem nejvíce touží, a že jiní už před zrcadlem strávili mnoho času, jeho odraz je doslova pohltil.

"Nejšťastnějšímu člověku na zemi by Zrcadlo z Erisedu mohlo sloužit jako docela obyčejné zrcadlo; kdyby se do něj podíval, uviděl by sám sebe právě takového jaký je."¹⁰⁷

Frekventovaným je motiv **meče**. V HP se objevuje meč Godrika Nebelvíra, jednoho ze zakladatelů Bradavic. Jen nebelvírský student, jenž je toho hoden a jenž je v opravdovém ohrožení, ho vytáhne z moudrého klobouku. Harry meč vytáhne a zabije jím baziliška.

Motiv **hádanky** je rovněž častým motivem, Harry musel často prokázat svou chytrost a důvtip.

Neviditelný plášť je častým artefaktem, který se objevuje také v pohádkách. Dává tomu, kdo ho má na sobě, pocit anonymity. Hrdina díky němu může nepozorovaně vyslechnout užitečné informace, může se ukrýt před zraky nepřátel, je-li to potřeba. Neviditelný plášť společně s hůlkou a kamenem vzkříšení se objevuje v příběhu tří bratří, který je součástí posledního dílu *HP a relikvie smrti*. Jednotlivé relikvie smrti – hůlka, kámen a neviditelný plášť - jsou podle prastarého kouzelnického příběhu dary, které získali tři bratři od Smrti.

V příbězích se vyskytuje několik **biblických motivů**, uvedme si některé:

Jedním z nich je **Fénix**, který se objevuje v mytologiích mnoha národů. Tohoto bájného ptáka má Brumbál ve své pracovně. Je to pták, který vstává z popela, jehož slzy léčí (uzdraví Harryho při kousnutí baziliškem). Fénix odkazuje k nesmrtelnosti, je symbolem znovuzrození.

¹⁰⁷ ROWLINGOVA, J. K.: *HP a kámen mudrců*, s. 253.

Dalším zvířetem je **jednorožec**, bájný tvor, který je v Bibli obrazem síly a nezkrotného divokého zvířete. Jednorožcův roh má magické vlastnosti, uzdravuje nemocné. Pití jeho krve prodlužuje život a člověk může žít navěky. Jeho účinku využívá Voldemort.

Biblickou symboliku bychom mohli spatřit rovněž v počtu členů skupiny kolem Harryho, tedy **trojici**.

Kámen mudrců je kouzelný předmět, který dokáže přeměnit jiné kovy ve zlato a vytvořit elixír života, člověk se díky němu tak může stát nesmrtelným. Lord Voldemort se ho snaží získat, aby získal nesmrtelnost.

V *Harry Potterovi* se kolem pozemků Bradavic táhne Zapovězený les. **Les** bývá častým motivem ve fantasy příbězích. Jedná se o nebezpečný tmavý les, do něhož je vstup studentům zakázán, kromě výuky a trestu. Žijí v něm různé tvorové jako kentauři, jednorožci, trollové a mnoho dalších.

V příbězích můžeme vidět nejen samotný boj dobra se zlem, ale i boj a nenávisť z finančních důvodů či sociálního postavení. Typickými představiteli jsou dvě rodiny: Malfoyovi jsou zámožnou rodinou „čistokrevného“ původu, kteří mají jediného syna, jenž se rovněž chová velice nadřazeně vůči ostatním. Opačnou rodinou jsou pak Weasleyovi, kteří jsou rovněž kouzelníci, avšak nemajetní, mají spoustu dětí a jsou velice dobrosrdeční. Obě rodiny jsou paralelou pro dobrosrdečné Iry a aristokratické Brity.

Rowlingová ve svých knihách integruje v boji dobra se zlem mnohé odkazy k evropskému fašismu. Brumbál se proslaví díky vítězství nad černým mágem Grindelwaldem, jenž svým německým jménem a zničující magií připomíná postavu Hitlera. Další postavou je Salazar Zmijozel, jeho jméno připomíná portugalského diktátora z období fašismu - Antonia Oliveira Salazara. Samozřejmě Voldemort je jakousi paralelou na Hitlera, společných rysů mají hned několik: Voldemort je rasista, ale sám pochází z nečisté krve. Snaží se lidstvo očistit od „mudlovských šmejdu“. K němu se připojují však i kouzelníci z vyšších vzdělaných vrstev, jako je Lucius Malfoy, profesor Quirrell atd. Mnoho intelektuálů se v německé minulosti stalo propagátory fašismu a nacismu.¹⁰⁸

¹⁰⁸ JUNG, Mathias. *Kouzlo sebeuskutečnění: Harry Potter v nás*. Praha: Portál, 2012, s. 121- 124.

Na závěr se nabízí otázka, proč právě knihy o Harry Potterovi se staly natolik čtenými a populárními, že vznikl fenomén zvaný „Potteromanie“? Zajisté nemůžeme opominout autorčin osobitý styl, její jazyk je svěží a bezprostřední, Rowlingová má v příbězích bezpočet vtipných dialogů, nad kterými se čtenáři zasmějí. Dále svět, v němž se příběh odehrává, je velice atraktivní, s ním i bytosti, které v něm žijí, a samozřejmě škola kouzel a vše kolem nich je samo o sobě atraktivní. Ale tím zásadním odlišením je moderní hlavní hrdina, se kterým se ztotožní téměř každý čtenář. Z pouhého outsidera bez přátel se z ničeho nic stane chlapec, který prožívá se svými přáteli mnohá dobrodružství během školního roku. V příbězích se objevují i obyčejné klukoviny, které Harry se svými přáteli tropí, Harry v příbězích dospívá, objevuje první lásky, i jeho přátelství s Ronem prochází zkouškou odvahy.

Čtenáři si Harryho okamžitě oblíbí a najednou získávají pocit, že i jim se může něco takového přihodit, protože člověk nikdy neví, co jim život v dalších minutách přichystá.

2.1.3.5 Význam fantasy literatury pro současný svět

V současné době knihy obtížně konkurují ostatním mediím, kterých je bezpočet. Lidé čtou dozajista stále, avšak jistě méně než v předchozích dobách, kdy neexistoval internet a televize byla spíše výjimečnou záležitostí.

Právě fantasy literatura nabízí svým čtenářům mnoho, její bohaté příběhy se stávají předlohou pro filmové zpracování či počítačové hry. Díla, která jsme si v předchozí kapitole představili, se stala dozajisté komerční záležitostí. Nyní se k uvedeným dílům vrátíme a podíváme se na ně z odlišného hlediska - finančního.

Tolkien se proslavil *Hobitem*, který byl přeložen do více než padesáti jazyků včetně latiny a prodalo se více než 100 milionů výtisků. Zrodilo se tak několik verzí, a to divadelní, komiksové, v podobě počítačových her a v současnosti slaví úspěch i jeho filmová adaptace.¹⁰⁹

V návaznosti na *Hobita* začal psát známou trilogii *Pána prstenů*, která se stala třetím nejprodávanějším románem, a prodalo se přes 150 milionů výtisků a v roce 1957 získal cenu International Fantasy Award. Úspěch knihy *Pán prstenů* podnítil vytvoření filmové adaptace, která byla finančně velice náročná, měla rozpočet 285 milionů dolarů a natáčela se současně po dobu osmi let na Novém Zélandu.¹¹⁰

Rovněž i Lewisovy *Letopisy Narnie*, jež oslovují zejména menší čtenáře, se těšily a stále těší velké obliby a řadí se k bestsellerům. *Letopisy Narnie* byly přeloženy do více než 30 jazyků a bylo prodáno více než 100 milionů výtisků. Není tak divu, že i tuto knižní sérii potkalo filmové zpracování. Rozpočet prvního dílu *Lev, čarodějnice a skříň* přišel na 150 milionů dolarů.

Asi největší úspěch získala spisovatelka Rowlingová svou sérií o Harry Potterovi. Tato knižní série dosáhla celosvětového úspěchu včetně řady ocenění a prodalo se jí více než 400 milionů kopií. Tato popularita změnila celý spisovatelčin život, neboť se z ženy, která žila pouze ze sociálních dávek, stala multimilionářka.

Ač bychom se mohli domnívat, že filmové adaptace mnohdy zastiňují své knižní předlohy, je nutné podotknout, že mnozí čtenáři se ke knize dostanou právě až díky filmové adaptaci, neboť počet prodaných knih po natočení filmu vysoce stoupá, poté už je jen na nich, aby zvážili, zda je lepší knižní předloha či filmová adaptace.

¹⁰⁹ http://kultura.idnes.cz/premiera-hobita-se-blizi-08g-/filmvideo.aspx?c=A121207_142011_filmvideo_ob. [cit. 2014-05-23].

¹¹⁰ <http://www.spisovatele.cz/tolkien>. [cit. 2014-05-23].

Fantasy příběhy jsou rovněž důležitým výchovným aspektem, neboť přinášejí určitá poselství, stejně tomu je i u pohádek pro malé děti, se kterými mají mnoho společného, jak jsme si v úvodu uvedli. Příběhy jsou důležité i z etického hlediska, dobro vítězí a zlo je potrestáno. I když některé důležité kladné postavy (na rozdíl od pohádek) často umírají, neumírají zbytečně, ale za vyšším cílem, je třeba si uvědomit, že čtenáři či spíše posluchači pohádek jsou ti nejmenší. Hlavní hrdinové musí být plní odvahy a vnitřní síly, zároveň jsou však považováni okolím za slabé jedince. Čtenář se s takovými hrdiny velice snadno ztotožní. Příběhy zdůrazňují přátelství a pospolitost, která je v boji proti zlu zásadní. Harry Potter se nebojí říct pravdu nahlas a bojovat za ni. Děti se mohou od Harryho Pottera naučit, jak se postavit na odpor, že selhání patří k životu, ale je třeba nerezignovat a poučit se z něj.

Fantasy příběhy zobrazují také stále aktuální téma: hamižnost a touhu vlastnit. V současné době peníze „hýbou světem“ a děti si to velice dobře uvědomují, proto je dobré tuto otázku nezamlčovat a zabývat se jí. V *Hobitovi* je to velice zřetelné, drak Šmak je hamižný, myšlenka touhy po majetku je zde považována jako zhoubná, plodí zlo. V *Letopisech Narnie* můžeme vidět u postavy Eustáce, jak se kvůli své lakotě promění v draka. U *Harryho Pottera* se rovněž objevuje myšlenka touha vlastnit peníze. Ve 4. díle Harry vyhraje peníze v turnaji tří škol, on se však zachová čestně a skromně a výhru okamžitě daruje dvojčatům Weasleyovým, aby si mohla založit obchod s žertovnými potřebami v Příčné ulici. Brumbál je Harrymu ve všem rádcem a říká mu, že většina lidí by dala přednost před vším ostatním, nekonečnému životu a bohatství. Harry však správně pochopí, že peníze jsou moderní formou otroctví.¹¹¹

V současném světě je fantasy literatura nezbytnou součástí naší kultury. Ukazuje se, že je důležité věřit v dobro a být ohleduplní nejen k ostatním lidem, ale i k přírodě.

---

¹¹¹ JUNG, Mathias. *Kouzlo sebeuskutečnění: Harry Potter v nás*. Praha: Portál, 2012, s. 112 – 113.

3.0 EMPIRICKÁ ČÁST:

V předchozí části jsme se seznámili s fantasy literaturou a jejími světovými představiteli, blíže jsme rozebrali díla, která jsou v současné době čtenáři vyhledávaná. Nyní se budeme zabývat dotazníkovým šetřením a jeho výsledky. Očekáváme, že zjistíme důvody stále rostoucí preference fantasy literatury.

3.1 Sběr dat

Dotazníkové šetření bylo provedeno na základní škole v Plzni v období od 1. října do 31. října 2013 během absolvování souvislé pedagogické praxe. Konkrétně se jednalo o 22. základní školu (na Dlouhých 49) v Plzni.

Pro dotazníkové šetření jsme zvolili písemné dotazování na základě kvantitativního i kvalitativního přístupu. Jelikož jsou naší cílovou skupinou pubescenti, dotazníky byly vyplněny žáky sedmých, osmých a devátých ročníků ZŠ. Získali jsme celkem 80 dotazníků, z nichž budeme vycházet.

3.2 Struktura dotazníku

Před vytvořením dotazníku bylo třeba stanovit si jasné cíle, kterých chceme dosáhnout. Již v úvodu bylo zmíněno, že nás zajímá jednak čtenářství současných pubescentů obecně, jednak procentuální zastoupení fantasy literatury v dětské recepci, zejména příčiny stále rostoucí preference sledovaného žánru.

Dotazník je rozdělen na 3 části:

- První část se týká identifikačních údajů. Dotazníky jsou anonymní, u respondentů jsme zjišťovali pouze věk, pohlaví a typ školy, na kterou dochází (ZŠ/víceleté gymnázium)¹¹². Oslovení žáci byli seznámeni s účelem dotazníkového šetření.
- V druhé části se zabýváme četností četby a preferovanými žánry.
- Poslední, třetí část je již zaměřena výlučně na fantasy literaturu, konkrétně na oblíbené autory, přečtené tituly, oblíbené hrdiny, ptáme se, co by s nimi čtenáři chtěli zažít, a samozřejmě nás zajímají důvody, proč respondenti rádi čtou právě fantasy literaturu.
- V dotazníku jsme zvolili několik typů otázek, a to zmíněné identifikační, dále otevřené, polootevřené a uzavřené (vyber z uvedené nabídky odpověď ano či ne).

3.3 Stanovení hypotéz

Před samotným výzkumem jsme si stanovili určité hypotézy a předpokládáme, že výsledky dotazníkového šetření je potvrdí, anebo vyvrátí.

Očekáváme, že žáci 2. stupně ZŠ budou v současné době číst v menší míře, jeden titul za rok, s ohledem na stále rostoucí volnočasové aktivity mládeže. Dle našeho mínění budou častěji číst dívky než chlapci.

Domníváme se, že fantasy literatura by mohla být nejpreferovanějším žánrem. I přesto očekáváme, že vzhledem k předpokládanému nižšímu zájmu o četbu všeobecně bude tento druh literatury čten pouze u cca ¼ dotázaných žáků.

Vzhledem k současnému trendu filmového zpracování knižních předloh se domníváme, že žáci budou upřednostňovat filmovou verzi před knižní.

Co se týče volby jednotlivých titulů, myslíme si, že nejčtenější budou právě autoři, které rozebíráme v teoretické části (J. K. Rowlingová, C. S. Lewis, J. R. R. Tolkien).

Předpokládáme, že žáci budou číst zmíněný žánr pro jeho nekonečné možnosti, pro rozmanitou faunu a flóru žijící ve fantaskní říši.

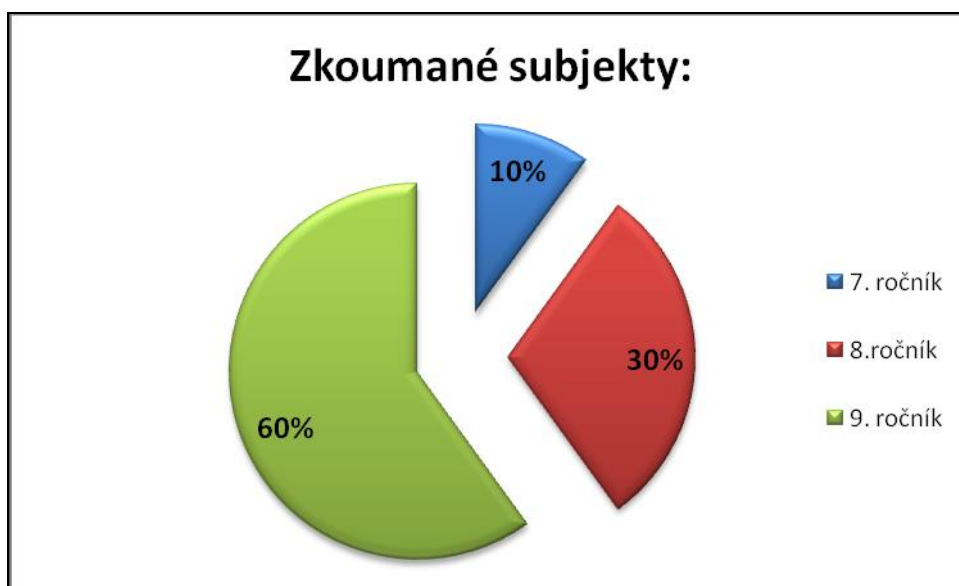
¹¹² Výzkum proběhl pouze na základní škole.

3.4 Výsledky dotazníkového šetření

Při vyhodnocování dotazníků budeme postupovat následovně:

- Nejprve se zaměříme na samotné respondenty, tj. budou nás zajímat výsledky identifikačních údajů.
- Poté se soustředíme na zodpovězení jednotlivých otázek týkajících se četnosti četby a oblíbenosti fantasy literatury.
- Pro lepší přehlednost a srozumitelnost si znázorníme některé výsledné odpovědi do grafů.

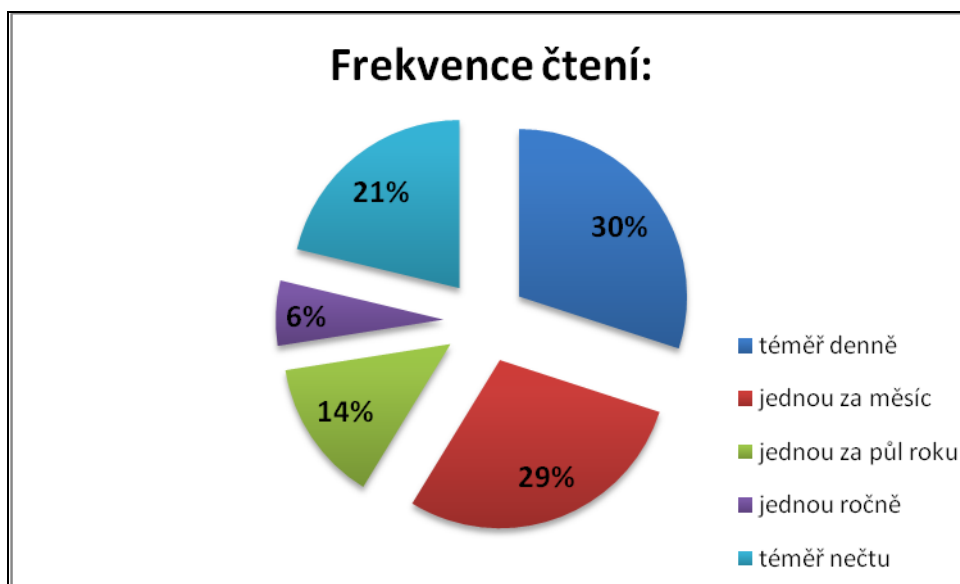
3.4.1 Hodnocení zkoumaných subjektů

Z identifikačních údajů vyplývá, že dotazník vyplnilo 80 žáků, z toho 53 dívek a 27 chlapců. Všichni dotázaní absolvují povinnou školní docházku na 22. základní škole v Plzni. Dotazníkové šetření bylo prováděno v 7., 8. a 9. ročnících ZŠ (průzkum byl prováděn ve 4 třídách)¹¹³, věkové rozpětí žáků je tedy od 12 do 16 let. Jednotlivé třídy byly zvoleny záměrně, a to s cílem co nejvyšší rozmanitosti zkoumaného vzorku.

¹¹³ Sedmý ročník zahrnoval žáky ze 4 různých tříd, kteří docházejí na společnou volnočasovou aktivitu UVU. Ročník osmý byl v empirickém šetření zastoupen 1 třídou, devátý ročník 2 paralelními třídami.

3.4.2 Výsledky dotazníku¹¹⁴

V první otázce „**Jak často čtete?**“ odpověděli účastníci výzkumného šetření 24krát, že čtou „téměř denně“, 23krát „jeden titul za měsíc“. Třetí nejfrekventovanější odpovědí bylo „téměř nečtu“, a to v počtu 17 respondentů. 11krát čtou žáci „jednu knihu za půl roku“ a 5 dotázaných čte přibližně „jednu knihu ročně“.

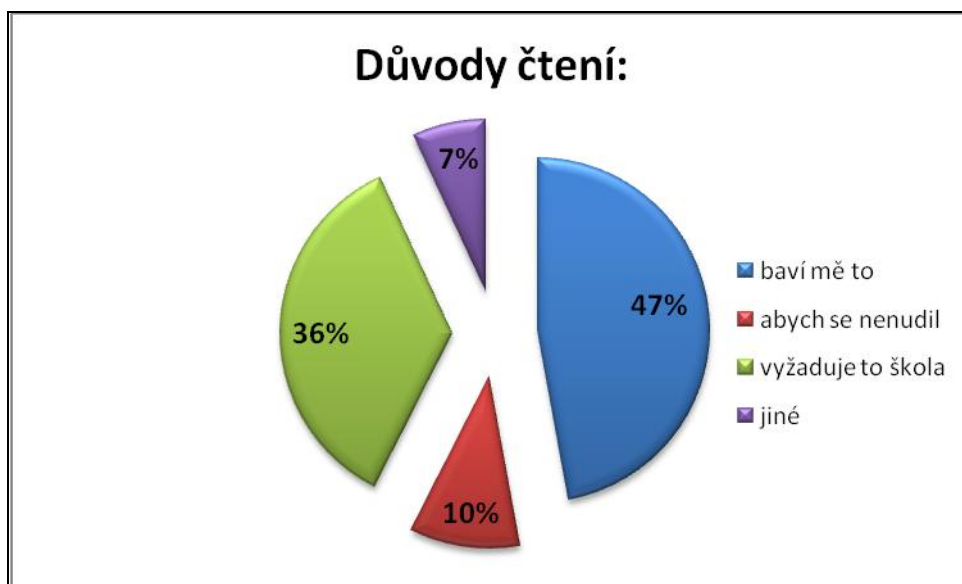
Šetření ukázalo, že čtou více mladší žáci (7. ročník). Z celkového počtu 8 respondentů jich 7 čte pravidelně¹¹⁵, pouze 1 ne. U vyšších ročníků (8. a 9. ročník), kde odpovídalo 72 žáků, čte 40 frekventovaně, tj. nadpoloviční většina, zbylých 32 dotazovaných nejvýše jeden titul za půl roku nebo téměř vůbec.

Z hlediska pohlaví čtou častěji dívky. Z celkového počtu 53 žákyň čte pravidelně 36 dotázaných, u chlapců je to spíše naopak, ze 27 hochů je vyšší frekvence čtení pouze u 11 respondentů.

¹¹⁴ Ukázky vyplněných dotazníků – viz Příloha C.

¹¹⁵ Za pravidelné čtení považujeme, opověděl-li žák: a) téměř denně nebo b) jednou za měsíc.

U otázky, z **jakého důvodu žáci nejčastěji čtou**, bylo nejfrekventovanější odpovědí, že je tato činnost baví, a to v počtu 41 dětí. Naopak 31 dotázaných čte z důvodu školních povinností, což je druhou nejčastější odpovědí.

U možnosti „jiné“ odpověděli žáci, že čtou z těchto důvodů: kvůli rodičům (2krát), jako příprava na další studium (1krát), z důvodu relaxace (1krát), 2 žáci nečtou vůbec.

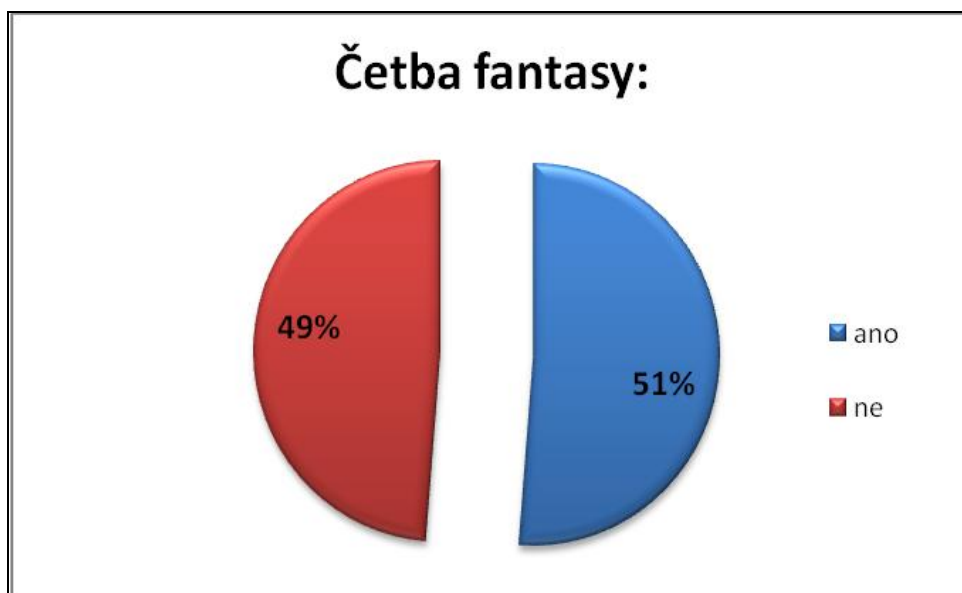
Nejoblíbenějším žánrem je podle výzkumu fantasy literatura - 38krát. Velice frekventovaná je rovněž dobrodružná literatura – 36krát. Četbě dívčích románů se věnuje 26 dívek. Poměrně hojně je zde zastoupen i žánr horor – 19krát a sci-fi 13krát.

Ostatní žánry čtou respondenti v menší míře: pohádky 9 žáků, naučnou literaturu 8 žáků, mýty a pověsti 7 žáků a bajky jsou oblíbené pouze u 3 žáků. 5 čtenářů vyplnilo v možnosti „jiné žánry“: detektivní příběhy 5krát, erotické 2krát.

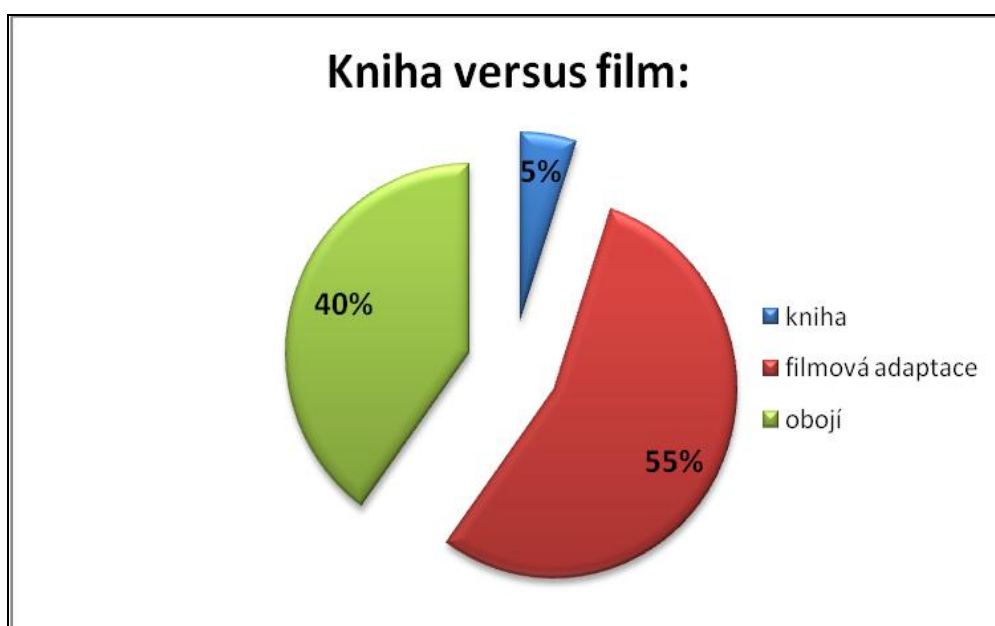
Jak již bylo uvedeno, vycházíme z myšlenky, že fantasy žánr je současnými pubescenty preferovaný. Podíváme-li se na ostatní žánry, které se objevily na horní hranici preference, zjistíme, že se jedná o dobrodružnou literaturu, dívčí romány, horor a sci-fi. Veškeré zmíněné žánry mají jedno společné – napínavou dějovou linii (pomineme-li dívčí romány, kde je akčnost děje poněkud v jiné rovině, a to citové). Žánr horor a sci-fi jsou řazeny spolu s fantasy literaturou pod fantastiku, mají tedy mnoho společného, a často se i mohou mísit (viz science fantasy, dark fantasy - *kap. Žánry fantasy s. 18-19*). Fantasy literatura může být rovněž doplněna o prvky červené knihovny (viz *kap. Žánry fantasy s. 19*).

Z naší úvahy bychom mohli očekávat i vyšší frekvenci žánrů, ve kterých má fantasy svůj původ - pohádky a mýty. Tyto žánry byly respondenty též zmíněny, ale v menší míře. Myslíme, že četnost četby pohádek je nižší zejména z důvodu věku respondentů. Avšak zajímavostí je, že mýty nejsou žáky až tak oblíbené, jak bychom očekávali. Můžeme se pouze domnívat, že právě tento žánr byl nahrazen četbou fantasy literatury, která je pro současné děti přitažlivější.

Vrátíme-li se k dívčím románům, zjistíme, že ho preferují pouze dívky. Předpokládáme, že zde hraje důležitou roli opět věk. Dle našich domněnek se čtenářky nachází v období, kdy si četbou červené knihovny kompenzují absenci vlastních milostných zkušeností v reálném životě. To je pravděpodobně důvodem, proč dívky v teenagerovském věku čtou častěji než chlapci. Poté, co čtenářky nabudou těchto zkušeností i ve svém životě, zájem o daný žánr klesá, mohli bychom tudíž očekávat, že mezi adolescenty již bude zastoupení žen a mužů v zájmu o četbu vyrovnané. Avšak jedná se pouze o dohad, který by musel potvrdit další výzkum.

O fantasy literaturu se zajímá více než polovina žáků. Z 80 dotázaných odpovědělo 41 „ano“ a 39 „ne“. Z hlediska věku respondentů je četba tohoto žánru rovněž vyrovnaná. V 9. ročnících čte fantasy literaturu 26 žáků a 32 ne. V 8. ročníku je to obdobné: 10krát ano, 14krát ne. V 7. ročnících převažují čtenáři tohoto žánru: 5krát ano, 3krát ne.

V 5. otázce „**Dáváte přednost filmovému zpracování fantasy před jeho literární předlohou?**“ odpověděli respondenti takto: převážná většina dotázaných (44 dětí) upřednostňuje filmové zpracování. 32 žáků jednak čte rádo literární předlohu, jednak zhlédne film. Nejméně žáků upřednostňuje pouze knihu, a to 4 dotázaní (shodně v každé třídě jeden žák).

V současné době není tento jev nijak neobvyklý. Domníváme se, že většina dnešních pubescentů považuje kino a film za vhodný způsob trávení volného času s přáteli a blízkými. Stejně jako v knize se i ve filmové podobě mohou žáci ztotožnit s hlavním hrdinou.

V otázce „**Jaká je vaše nejoblíbenější kniha/oblíbený autor z fantasy literatury?**“ odpověděli žáci následovně: Nejoblíbenější knihou se stal *Harry Potter*, a to u 16 žáků. 5 dotázaných čte nejraději *Twilight ságu* od Meyerové. *Letopisy Narnie* si získaly oblibu u 3 respondentů. U 3 žáků se objevil titul *Eragon* od Paoliniho. Tolkienu žáci uvedli celkem 4krát, z toho 2krát *Hobita* a 2krát *Pána prstenů*.

Další tituly se vyskytly vždy u jednoho čtenáře, a to: Ch. Paolini – *Odkaz dračích jezdců*, D. Adams – *Stopařův průvodce galaxií* (sci-fi), L. K. Hamilton – *Anita Blake*, Dave Wolverton, P. C. Castová – *Škola noci*, R. Meadová – *Vampýrská akademie*, G. Musso – *Budeš tam?* (sci-fi) S. King – *Carrie*, P. Haining – *Krypta a draci* (antologie hororových a fantasy povídek), M. Scott – *Alchymista*, Jo Nesbo – *Sněhulák* (detektivní), A. Sapkowski – *Poslední přání*.

U jednoho respondenta se objevila i česká spisovatelka, a to Michaela Burdová s titulem *Syn pekel*.

29 respondentů odpovědělo, že neví, jaká kniha je jejich nejoblíbenější, nebo nevyplnilo otázku vůbec.

Z výsledků je patrné, že v České republice jednoznačně převládají u čtenářů světoví autoři fantasy literatury. Jistý podíl na tomto jevu má i vysoká popularizace některých titulů (*Harry Potter*, *Pán prstenů*, *Twilight sága* apod.), která souvisí rovněž i se zpracováním daných knih v kinematografickém průmyslu.

V navazující otázce „**Proč jste zvolili právě výše uvedenou knihu jako vaši nejoblíbenější?**“ většina žáků odpovídala velice obecně: kniha se mi líbila, byla zajímavá, bavila mě. Čtenáře často zaujala hlavní myšlenka příběhu. Dále kladně hodnotili propracovanost děje do detailů, zajímavou zápletku, oblíbili si příběh pro jeho

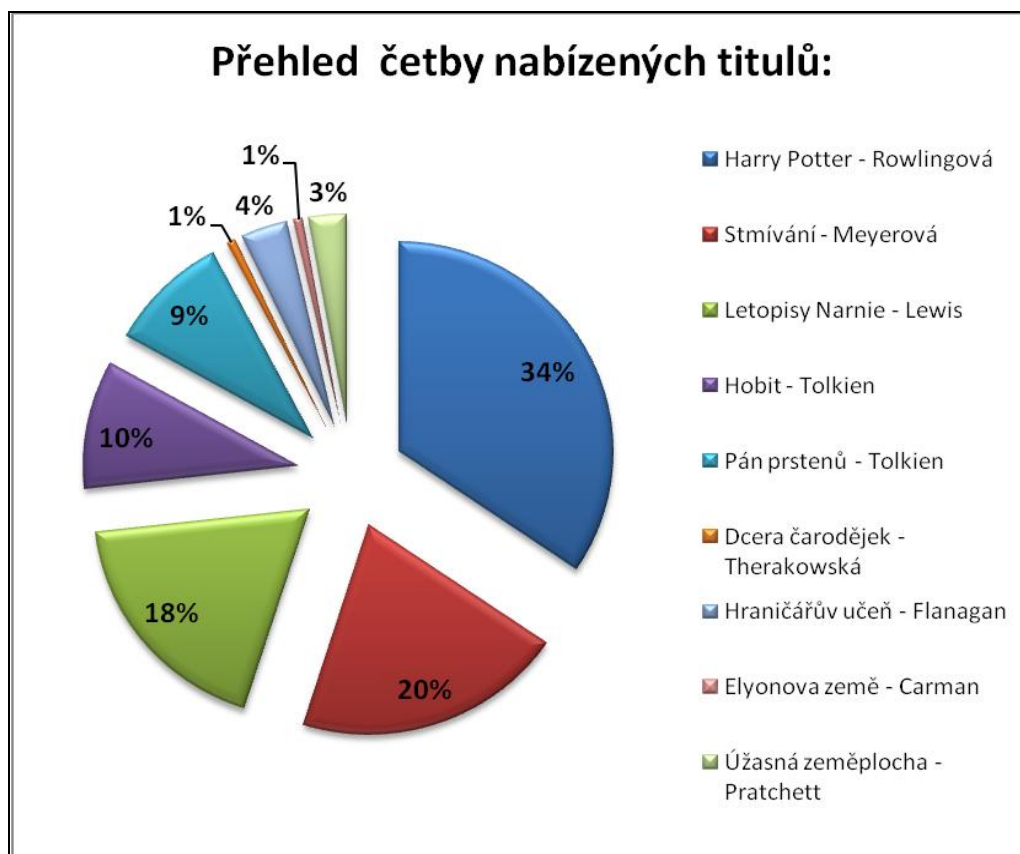
nebezpečnost a napínavost. Rovněž dotazovaní často obdivovali originalitu námětu, zpracovanost postav a prostředí fantasy světa.

Uveďme příklady, které žáci uváděli u konkrétních hrdinů: u *Harryho Pottera* často hodnotili autorčin lehký styl psaní a zábavné dialogy. Dále zmiňovali, že s těmito příběhy vyrostli či že HP byl první fantasy knihou, kterou četli. U titulu *Anita Blake* kladně hodnotil čtenář hrdinčin sarkasmus a černý humor.

Z odpovědí vyplynulo, že v současné době stoupá u žáků záliba v knihách s upířskou tematikou.

Pro pubescenty je typické, že se ztotožňují s hlavním hrdinou, že sledují dějovou linku především pro její napínavost, akčnost. Prostor je u fantasy literatury vzato čtenářem v potaz zejména pro exotičnost paralelního světa. Výsledky ukazují, že věk respondentů hraje ve volbě titulů významnou roli. Žáci 2. stupně jsou ve věku, kdy začínají dospívat a touží prožít nevšední dobrodružství, jsou plní energie. Zejména paralelní světy ve fantasy literatuře jsou pro ně velice atraktivními, prostřednictvím nichž mohou zažít něco neobvyklého, a to především skrze postavy příběhu. Pro pubescenty je typické, že se ztotožňují s hlavní hrdinou.

35 dotázaných nevyplnilo otázku vůbec.

Žáci četli nejčastěji titul *Harry Potter* od Rowlingové (49krát), poté *Twilight ságu* od Meyerové (29krát). Tu však přiznaly pouze dívky. 26 žáků uvedlo titul *Letopisy Narnie*. Dotázaní poměrně hojně četli Tolkiena, *Hobita* 14krát, *Pána prstenů* 13krát. V menší míře pak ostatní tituly: *Hraničářův učeň* byl zaznamenán 5krát, *Úžasná zeměplocha* 4krát, shodně 1krát *Elyonova země a Dcera čarodějek*.

Žáci, kteří nepreferují fantasy, se s tímto žánrem přesto setkali, ať už prostřednictvím četby, či ve formě zhlédnuté filmové adaptace.

Nejvíce atraktivním je pro pubescenty postava Harryho Pottera. Žáci se s ním dokážou velice snadno ztotožnit pro jeho charakter. Harry je moderním hrdinou, jenž je v obyčejném světě outsiderem, naopak ve fantastickém nachází jistotu, odvahu, přátele, vše, co mu bylo v běžném životě odepřeno. Nelehké životní situace, které Harry zažívá, se čtenářů hluboce dotýkají (pomineme-li kouzla), neboť i oni se s nimi často setkávají ve svých životních příbězích (samota, šikana, ztráta rodičů, školní problémy atd.).

V 9. otázce „**Který neuvedený titul fantasy jste četli?**“ se objevilo několik rozmanitých knih: Ch. Paolini – *Odkaz dračích jezdců* (Eragon, Eldest), P. C. Castová – *Škola noci*, R. Meadová - *Vampýrská akademie*, D. a G. Bandini - *Knihy upírů*, M. Caranz - *Válka čarodějek*, H. Blacková - *Kronika rodu Spiderwicků*, L. J. Smithová - *Upíří deníky* (žánr horor/fantasy), M. Scott - *Vědma, Alchymista, Zařikávač, Čaroděj* (sci-fi/fantasy), A. Sapkowski - *Zaklínač*, P. Briggs - *Alfa a Omega*, Katie J. Taylor - *Temný grif*, I. Andrews - *Magie útočí*.

Většina výše zmíněných titulů se v dotaznících objevila pouze jednou. Mezi frekventovanější díla patří: *Odkaz dračích jezdců*, *Kronika rodu Spiderwicků*, *Vampýrská akademie*, *Škola noci* a *Upíří deníky*.

48 respondentů tuto otázku nevyplnilo.

Otázka týkající se **nejoblíbenějšího fantasy hrdiny** vyvolávala rozmanité odpovědi. Žáci nejčastěji uváděli postavu Harryho Pottera. Jako příčiny obliby této postavy uváděli jeho typické povahové rysy: dobrosrdečnost, statečnost, obětavost či psychickou sílu. Ze ságy HP dále volili Rona, Harryho nejlepšího přítele, zejména kvůli komice, jež nalezneme v jeho dialozích. Objevilo se zde i zalíbení v postavě Malfoye a Brumbála, avšak důvody výběru nebyly blíže specifikovány.

Z *Letopisů Narnie* respondenti zmiňovali lva Aslana, jenž je symbolem odvahy a statečnosti. Tato postava byla kladně hodnocena rovněž pro svou dobrotu a péči o ostatní.

Další oblíbenou hrdinkou z *Letopisů Narnie* bylo nejmladší děvče z rodiny Pevensiových, Lucinka, důležitá postava, jež objevila v 1. díle vstup do fantastického světa.

Frekventovanými postavami byli též Tolkienovi hrdinové – Frodo Pytlík, Gandalf či Aragorn. Dále by často uváděn Eragon z tetralogie *Odkaz Dračích jezdců*, který byl žáky obdivován pro svůj charakter, jenž se během cesty postupně formoval.

Z upířské ságy si pubescenti oblíbili zejména postavu Edwarda a Jacoba, kteří jsou čtenářkami hodnoceni jako atraktivní hrdinové s nadpřirozenými schopnostmi.

Ostatní hrdinové se vyskytli vždy u jednoho čtenáře. V odpovědích byla uvedena postava Anity Blake, která je populární pro svůj sarkasmus a černý humor, dále byla zmíněna hrdinka Cara, která je čtenáři považována za statečnou dívku, jež se nebojí říct svůj názor nahlas. Elena Gilbert z knihy *Upíří deníky* byla kladně hodnocena zejména pro svou silnou osobnost a odvahu se postavit zlu a ochránit blízké.

Obecně se žáci v důvodech výběru hrdiny shodovali, vyzdvihovali převážně kladné povahové rysy jednotlivých postav, které jsou pro tyto schematické postavy typické.

Výskyt oblíbených hrdinů byl u respondentů poměrně hojný, avšak důvody jejich výběru byly uvedeny v menší míře. Zmíňme alespoň ve výčtu, jaké postavy byly žáky dále uváděny - Legolas, elfí princ (*Pán prstenů*), upírka Roze (*Vampýrská akademie*), Gerald (*Zaklínač*), hrdinka Zoe (*Škola noci*).

42 respondentů na otázku neodpovědělo.

Většina žáků se shodovala v odpovědích na otázku, **proč je přitahuje právě fantasy literatura**. Tato literatura jim umožňuje uniknout od reality a všedních záležitostí do fantaskního světa, který je pro ně lepší, krásnější než skutečnost. Žáci kladně hodnotili právě mytické světy pro jejich neexistující nadpřirozené bytosti a kouzelné předměty.

Respondenti si mohou nad četbou fantasy příběhů vytvářet vlastní představy, rozvíjet fantazii. Kladně hodnotí fakt, že v jiném světě je téměř vše možné. Tuto literaturu si rovněž oblíbili pro hlavní hrdiny, se kterými se během čtení ztotožnili. Z hlediska děje je zaujali fantasy příběhy pro jejich napínavost, nevšednost, tajemno či zajímavé zápletky. Dále poukazovali na to, že je fantasy literatura často zpracovaná ve filmové podobě. Žáci hodnotili fantasy literaturu jako nejzajímavější žánr ze všech, protože je plný zvratů a mystična.

39 respondentů otázku nevyplnilo nebo odpovědělo, že neví, z jakého důvodu je daný žánr zajímavý.

Objevila se zde i odpověď, že je daný žánr naopak nepřitažlivý, a to z důvodu podobnosti příběhů, neboť fantasy literatura, podobně jako pohádka, je do jisté míry schematická – jasné vymezení dobra a zla, motiv cesty, jež má prověřit hrdinův charakter apod.

Z výsledných odpovědí je zřejmé, že prostřednictvím paralelních světů se žáci dokážou snáze vypořádat s realitou. Fantaskní říše je pro ně jakýmsi únikem od běžného života a každodenních starostí, kterými jsou nuceni se zabývat. Tato literatura nabízí čtenářům nekonečné možnosti, neboť si v ní téměř každý najde to, co momentálně potřebuje. Hlavní hrdina se často potýká s obdobnými problémy jako jeho čtenáři (např. nedůvěra v sebe samého, motiv přátelství, intimní motivy, problémy ve škole). Pubescentům tak četba pomáhá pochopit svět kolem sebe.

Jako poslední otázka v dotazníku byla položena následující: „**V jaké situaci a s jakými hrdiny z fantasy literatury byste se chtěli ocitnout a proč?**“. Zde se opět objevila nejčastěji postava Harryho Pottera. Kdyby se jím respondenti mohli stát, rádi by čarovali, létali na koštěti či klofanovi, hráli famfrpál, bojovali proti Voldemortovi. Dále obecně uváděli, že by byli rádi s touto nerozlučnou trojicí ve škole v Bradavicích.

Výsledky ukazují, že pro žáky v pubescentním věku hraje důležitou roli přátelství. Respondenti často zmiňovali situace s více postavami, které vzájemně spojuje pevné pouto přátelství. Tento motiv se ve fantasy příbězích často objevuje. Teenageři ho mohou ve svém reálném životě postrádat shodně jako hlavní hrdina, který je přibližně ve stejném věku se čtenářem, v reálném životě není zpravidla příliš oblíbený, je často osamělý. Oba tak mají mnoho společného, proto se pubescent s hlavní postavou velice snadno ztotožní.

V odpovědích se hojně vyskytovala *Twilight sága*, žáci zde neuváděli konkrétní postavy, avšak rádi by se proměnili v upíra, aby mohli létat a mít další výjimečné schopnosti. Zejména mladí čtenáři mají vyšší obrazotvornost, situace ve fantasy příbězích v nich vyvolává různé imaginace, jinak řečeno, podporuje denní snění, které je silně spojeno s emocemi, jedná se o různé představy a fantazie během bdělosti, nikoliv spánku, proto tedy název denní snění. Témata snění se liší podle pohlaví. Zatímco dívky si častěji vytvářejí představy týkající se budoucího partnerství, chlapci sní spíše o dobrodružstvích a slávě.¹¹⁶

¹¹⁶ <http://psychologie.cz/nase-vnitri-kino/> [cit. 2014-06-05].

Rovněž respondenti zmínili hrdiny z *Pána prstenů*, a to Gandalfa, který by mohl žákům vysvětlit nezodpovězené otázky. Dále by někteří rádi zažili nějaké dobrodružství s Frodem Pytlíkem či Aragornem, jiní by se rádi naučili novým dovednostem (např. střílet lukem s Legolasem).

Z *Letopisů Narnie* by žáci chtěli být Lucinkou, aby mohli jezdit na Aslanovi v lesích, či být samotným Aslanem.

Jednotlivci pak uváděli postavu Anity Blake – let na drakovi, Eragona a Safíru, s nimiž by se nejraději ocitli na bezstarostném místě, dvojčata upírů Sofie a Joshe, se kterými by bojovali proti zlu, postavu Geralta z knihy *Menší zlo*.

Někteří uváděli film a jejich hrdiny z filmového zpracování (např. *Spiderman*, *Iron Man* atd.).

39 dotázaných neodpovědělo na tuto otázku.

4.0 Závěr

V této práci jsme se zabývali světovou fantasy literaturou, která je v současné době čtenáři vyhledávaná, a proto nás zajímaly příčiny zmíněné popularity. Důvody, proč její preference stále stoupá.

V teoretické části jsme pozornost věnovali charakteristice fantasy literatury obecně, jejímu původu, žánrovým variantám a v neposlední řadě i znakům typickým pro tento žánr. Poté jsme se zaměřili na známé světové spisovatele na poli tohoto žánru.

V empirické části jsme vyhodnotili výzkum u žáků 2. stupně ZŠ. Z dotazníkového šetření jsme získali poměrně velké množství rozmanitých a překvapivých odpovědí. Nyní se vraťme k počátečním hypotézám, některé se potvrdily, jiné ne.

Co se týče četnosti četby u pubescentů, poměrně nás překvapilo, jak často respondenti čtou, předpokládali jsme mnohem nižší výsledné hodnoty, zatímco z výzkumu vyplynulo, že 59% dotázaných čte minimálně jednou měsíčně či častěji. Naše původní hypotéza byla mylná.

Původní hypotéza, že dívky budou číst raději než chlapci, se potvrdila. Čtenářky v pubescentním věku dávají přednost zejména četbě dívčích románů, prostřednictvím nichž prožívají imaginární milostné vztahy, naopak čtenáři - chlapci se o tento typ literatury nezajímají vůbec, předpokládáme, že v tomto věku upřednostňují jiné volnočasové aktivity (např. sport apod.).

Hlavním důvodem, proč žáci čtou knihy, je skutečnost, že čtení považují za svou zálibu. Dále pubescenti často uváděli, že čtou pouze tehdy, je-li na ně veden tlak ze strany jejich učitelů. Z toho lze usuzovat, že tito respondenti by z vlastní vůle spíše nečetli. Takové žáky je třeba ke čtení motivovat atraktivní formou výuky, aby jej nevnímali pouze jako nezbytnost, která se od nich vyžaduje, ale našli si v četbě zálibení.

Výsledky výzkumného šetření potvrdily, že fantasy literatura je nejčastěji uváděným žánrem. Zvýšený výskyt odpovědí jsme zaznamenali rovněž u dobrodružné literatury, která je u pubescentů velice oblíbená, neboť stejně jako fantasy má zpravidla zajímavou dějovou zápletku a žáci se s hlavním hrdinou velice snadno ztotožní. V hojném počtu jsou zde zastoupeny i další žánry, jako jsou dívčí romány a horor.

Co se týče oblíbenosti samotné fantasy, čekali jsme menší zájem o její četbu, předpokládali jsme pozornost přibližně u jedné čtvrtiny respondentů, avšak byli jsme příjemně

překvapení, neboť nadpoloviční většina uvedla, že se o fantasy literaturu zajímá. Domníváme se, že tuto skutečnost potvrdil i poměrně rozmanitý výběr přečtených knih, které dotazovaní čtenáři uvedli buď jako své oblíbené tituly, nebo jako knihy, které přečetli, ale nebyly jim nabídnuty v odpovědích. Pro připomenutí si některé uvedme: Ch. Paolini – *Odkaz dračích jezdců*, H. Blacková - *Kronika rodu Spiderwicků*, P. C. Castová – *Škola noci*, A. Sapkowski – *Zaklínač* a mnoho dalších.

Hypotéza týkající se preference filmu nad knihou se nám rovněž potvrdila, avšak neočekávali jsme, že žáci budou film upřednostňovat v takové míře. Respondentů, kteří dávali přednost pouze knize, bylo minimálně, v každé třídě se našel pouze jeden žák. Naopak filmové adaptaci dávala přednost většina dotázaných. Teenageři, kteří nepreferují ani jedno ani druhé, byli zastoupeni také v hojné míře.

Uvedeme-li nejčtenější tituly, jednoznačně se na první pozici umístil *Harry Potter*, a to hned v několika ohledech – nejoblíbenější kniha, hrdina i nejčtenější titul vůbec. Rovněž Tolkienovy a Lewisovy příběhy byly v otázkách zastoupeny velmi pravidelně. Oproti naší původní hypotéze se zde u dívek často objevovala *Twilight sága* Meyerové. Nutno podotknout, že upířská tematika je v současné době všeobecně frekventovanou četbou (nebo se s ní žáci seznamují přes filmy), což nám potvrdily mnohé uvedené tituly (*Vampýrská akademie*, *Upíří deníky*, *Knihy upírů* atd.).

U otázky týkající se nejoblíbenějších hrdinů se objevili opět totožní autoři. Čtenáři utkví v paměti ti největší hrdinové, se kterými se v příbězích buďto ztotožnili, nebo je obdivovali pro jejich osobnost, vlastnost či nějaký konkrétní čin. Jedná se například o již zmíněného Harryho Pottera, jeho nejvěrnějšího přítele Rona, lva Aslana, dále Brumbála, Gandalfa, Froda Pytlíka, Aragorna či Eragona od Ch. Paoliniho. A zejména s těmito milovanými hrdiny by čtenáři rádi cosi prožili, zpravidla to, co nemohou zažít v našem světě, vždyť kdo by nechtěl umět létat jako Harry či se projet na hřbetu lva Aslana. Výstižnou odpověď napsala jedna žákyně, která by se s hlavními hrdiny chtěla ocitnout na nějakém bezstarostném místě, v němž by nemusela myslet na realitu, ve které žije.

Dostáváme se k samotnému závěru dotazníku. Zde nás zajímal především důvod četby fantasy literatury. V tomto bodě se žáci ve svých odpovědích většinou shodovali. Fantasy literatura je pro ně únikem od reality, když se potřebují odreagovat, načerpat nové síly, zároveň je však důležité podotknout, že nejde pouze o odpočinkovou četbu, která nám nemůže nic dát, ba naopak. Jak jsme si uvedli již v předchozích kapitolách, fantasy literatura je důležitá i z etického hlediska, abychom nezapomínali na to, co je v životě důležité. Harry Potter nám ukazuje, jak zásadní je mít odvahu, bojovat a nevzdat se, i když

zrovna nejsme silnými hrdiny navenek, přátelství hraje v jeho příbězích nezanedbatelnou roli. Rovněž myšlenka touhy po penězích a její následky se objevuje nejen u Rowlingové, ale i ve vypravováních Tolkiena i Lewise, který se snaží současným čtenářům předat hebrejsko-křesťanské myšlenky atraktivní formou, což je v současné společnosti poněkud nelehký úkol.

Vrátíme-li se k důvodům, proč je tato literatura tak hojně čtena, dovídáme se, že hlavní příčinou jsou fantaskní světy s rozmanitými bytostmi, které je obývají, neboť veškeré tyto neuvěřitelné světy se všemi jejich obyvateli vzbuzují ve čtenářích zejména fantazii, podněcují lidskou obrazotvornost a pomáhají jim tak uniknout od často tíživé reality.

Současný svět nabízí dnešním dětem nekonečné možnosti, proto i literatura, která je má uchvátit, musí být bezmezná. A právě fantasy literatura může být tak různorodá, jak jsou sami čtenáři a jejich vlastní světy, neboť je tvořena z tužeb a myšlenek každého jedince.

Nyní se dostáváme k závěru této práce, ukončíme naše putování po fantastických světech citátem od J. R. R. Tolkiena:

„Nám nepřísluší zvládnout všechny zvraty světa, jen udělat, co můžeme, pro dobro let, do nichž jsme postaveni, vykořeňovat zlo na polích, která známe, aby ti, kdo přijdou po nás, mohli obdělávat čistou zemi. Jaké počasí budou mít, o tom my nerozhodneme.“

Gandalf – Návrat krále

5.0 Seznam použité literatury

- ADAMOVIČ, Ivan. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Praha: R3, 1995. ISBN 80-85364-57-3.

- BAGGETT, David, KLEIN, E. Shawn. *Harry Potter & filozofie: kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. Praha: XYZ, 2009. ISBN 978-80-7388-211-2.

- BASSHAM, Gregory, BRONSON, Eric. *Pán prstenů & Filozofie*. Praha: XYZ, 2009. ISBN 978-80-7388-149-8.

- BULISOVÁ, Jiřina. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích A-L*. Praha: Cesty, 2003. ISBN 80-7181-938.

- CARTER, Lin. *Tolkien: Zákulisí Pána prstenů*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-457-X.

- COLBERT, David. *Kouzelný svět Pána prstenů: okouzující mýty, legendy a fakta v pozadí jednoho z nejslavnějších románů*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-961-4.

- ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

- FERRÉ, Vincent. *Tolkien: na březích Středozeří*. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1249-2.

- GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

- HELDOVÁ, Jacqueline. *V říši obrazotvornosti: děti a fantastická literatura*. Praha: Albatros, 1985.

- HIGHFIELD, Roger. *Kouzelná věda a Harry Potter*. Praha: Dokořán, 2003. ISBN 80-86569-59-4.

- JUNG, Mathias. *Kouzlo sebeuskutečnění: Harry Potter v nás*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0164-9.

- KUGLEROVÁ, Ivana. *Fantasy a narativita*, Interkom, 1999, č. 9.
Dostupné z: <http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm>

- LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Jinočany: H & H, 2002. ISBN 80-7319-020-6.

- MOCNÁ, Dagmar., PETERKA, Josef a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

- NEFF, Ondřej, OLŠA, Jaroslav: *Encyklopedie literatury science fiction*. Praha: AFSF, 1995. ISBN 80-85390-33-7.

- MURRAYOVÁ, STONEOVÁ, Elaine. *Tvůrce Narnie C. S. Lewis*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-639-6.

- PAYNEOVÁ, Leane. *Skutečný a přítomný. Myšlenkový svět C. S. Lewise*. Praha: Návrat domů, 2006. ISBN 80-7255-139-6.

- POSPÍŠILOVÁ, Jana. *Žánr fantasy ve vybraných světových literaturách*. Masarykova univerzita: 2011.
Dostupné z: http://is.muni.cz/th/362810/ff_m/.

- STANTON, Michael. *Hobiti, elfové a čarodějové: objevování divů ve světě Tolkienova Pána prstenů*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1032-5.

- ŠVARŤÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

- TODOROV, Tzvetan. *Úvod do fantastické literatury*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1676-6.
- TOLKIEN, J. R. R. *Silmarillion*. Praha: Praha, 1992. ISBN 80-204-0336-1.
- URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. Olomouc: Votobia, 2004. ISBN 80-7220-185-9.

Internetové zdroje:

www.spisovatele.cz

<http://www.lordofking.estranky.cz/clanky/jak-vznikl--hobit-.html>

<http://interkom.vecnost.cz/1999/19990972.htm>

<http://www.miroslavkrupa.cz/mm/history.htm>

http://is.muni.cz/th/362810/ff_m/

http://kultura.idnes.cz/premierahobitaseblizi08g/filmvideo.aspx?c=A121207_142011_film_video_ob

<http://www.csfid.cz/tvurce/35797-j-k-rowling/>

<http://psychologie.cz/nase-vnitri-kino/>

<http://www.angrenost.cz/>

<http://cslewis.signaly.cz/>

Další literatura:

- LEWIS, Clive Staples. *Letopisy Narnie*. Praha: Fragment, 2009. ISBN 978-80-253-0952-0.¹¹⁷
- ROWLINGOVÁ, K. Joanne. *Harry Potter a kámen mudrců*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02215-4.
- ROWLINGOVÁ, K. Joanne. *Harry Potter a tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02223-9.
- .
- ROWLINGOVÁ, K. Joanne. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02223-9.
- ROWLINGOVÁ, K. Joanne. *Harry Potter a ohnivý pohár*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02223-9.
- .
- ROWLINGOVÁ, K. Joanne. *Harry Potter a Fénixův řád*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02246-8.
- ROWLINGOVÁ, K. Joanne. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02247-5.
- ROWLINGOVÁ, K. Joanne. *Harry Potter a relikvie smrti*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02248-2.
- TOLKIEN, John, Ronald Reuel. *Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky*. Praha: Mladá fronta, 2002, 4. vyd. ISBN 80-204-0983-1.

---

¹¹⁷ Kniha zahrnuje všech 7 dílů.

6.0 Resumé

This thesis deals with world's fantasy literature. The fact that the fantasy literature is considered to be the favourite literary genre of adolescents is important.

The work is divided into two parts: a theoretical one and a practical one:

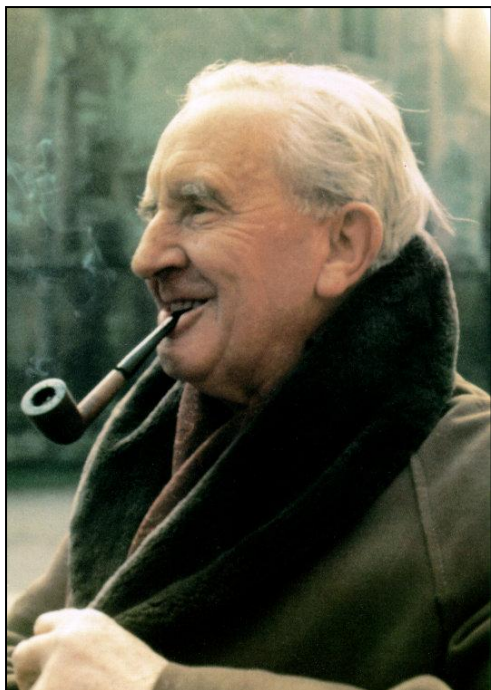
The theoretical part is focused on the basic terms of fantasy literature and on the fantasy genres and their characteristic features. Further, this part is aimed at famous fantasy writers such as J. R. R. Tolkien, C. S. Lewis or J. K. Rowling and their intentionally chosen titles. In these selected works characters, chronotope of fiction world and motives will be described; then, it is necessary to think about the relation of human and the nature, which is very often the crucial part of the fantasy literature. In the conclusion of the theoretical part, the significance of this literature for current society will be discussed.

The practical part is dedicated to the results gained during the study accomplished on selected schools. The frequency of fantasy books in the lecture of adolescents and the growing popularity of this genre were investigated.

These results of this study are evaluated in the very last part of the thesis.

7.0 Příloha A

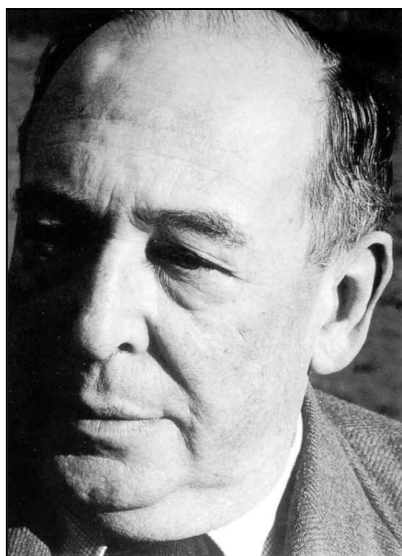
Fotografie spisovatelů:

J. R. R. Tolkien¹¹⁸

J. K. Rowlingová¹¹⁹

C. S. Lewis¹²⁰

---

¹¹⁸ Převzato z: <http://www.tolkien.it/news.php>

¹¹⁹ Převzato z: <http://danielradcliffe.webnode.cz/j-k-rowlingova/>

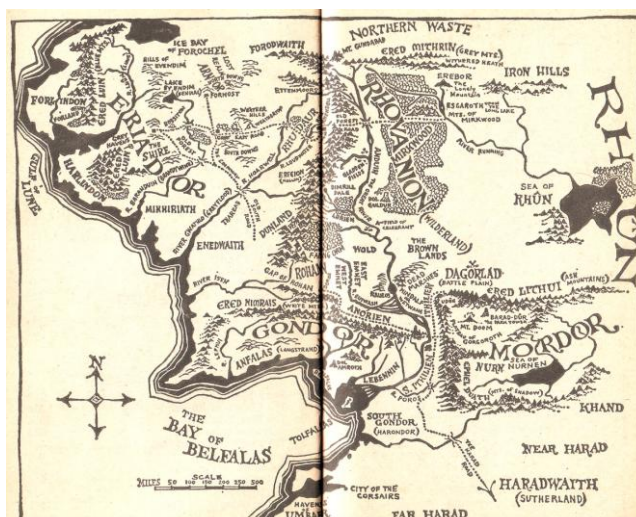
¹²⁰ Převzato z: <http://www.narniaweb.com>

8.0 Příloha B

Mapy:

mapa Narnie¹²¹

mapy Středozemě¹²²

¹²¹ Převzato z: <http://www.inarnia.net/>

¹²² Převzato z: <http://www.angrenost.cz/clanek.php?akce=clanek&id=226>

9.0 Příloha C

- Dotazníkový vzor
- Ukázky vyplněných dotazníků

**DOTAZNÍK PRO 2. STUPEŇ ZŠ/VÍCELETÁ GYMNÁZIA,
ČETBA SVĚTOVÉ FANTASY LITERATURY:**

Prosím o vyplnění anonymního dotazníku, jehož výsledky budou určeny výhradně jako podklad pro diplomovou práci. Vaši odpověď kroužkujte, můžete zvolit i více než jednu možnost. ☺

Pohlaví:

- a) Žena
- b) Muž

Věk: .....**Typ školy:**

- a) Základní škola
  - b) Víceleté gymnázium
-

1. Jak často čtete knihy? (přibližný odhad)

- a) Téměř denně
- b) Jednou za měsíc
- c) Jednou za půl roku
- d) Jednou ročně
- e) Téměř nečtu

2. Z jakého důvodu čtete knihy?

- a) „Baví mě to“.
- b) „Abych se nenudil“.
- c) „Vyžaduje to škola“.
- d) Jiné:

.....
.....

3. Jaký druh literatury čtete nejraději?

- a) Dobrodružná
- b) Horory
- c) Fantasy
- d) Dívčí romány
- e) Pohádky
- f) Naučná literatura
- g) Mýty a pověsti
- h) Bajky
- i) Sci-fi

4. Zajímáte se o fantasy literaturu?

- a) Ano
- b) Ne

5. Dáváte přednost filmovému zpracování fantasy před jeho literární předlohou?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Obojí – čtu literární předlohu i se dívám na filmové zpracování

6. Jaká je vaše nejoblíbenější kniha/autor z fantasy literatury?

.....
.....

7. Proč jste zvolili právě výše uvedenou knihu jako vaši nejoblíbenější?

.....
.....
.....

8. Které z uvedených titulů jste již četl/a?

- a) Harry Potter – J. K. Rowlingová
- b) Stmívání – St. Meyerová
- c) Letopisy Narnie – C. S. Lewis
- d) Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky - J. R. R. Tolkien
- e) Pán prstenů - J. R. R. Tolkien
- f) Dcera čarodějek - D. Therakowská

9. Prosím vypište, které z výše uvedených titulů neznáte:

.....
.....

10. Napište jméno vašeho nejoblíbenějšího fantasy hrdiny. Proč jste si zvolili právě jeho?

.....
.....
.....

11. Uved'te prosím důvody, které vás vedou právě k četbě fantasy literatury, co vás na ní přitahuje?

.....
.....
.....
.....
.....

Děkuji za vyplnění dotazníku!☺